

ARKITEKTURTERMER

KURS FÖR CAMPUSGUIDER LB 2013

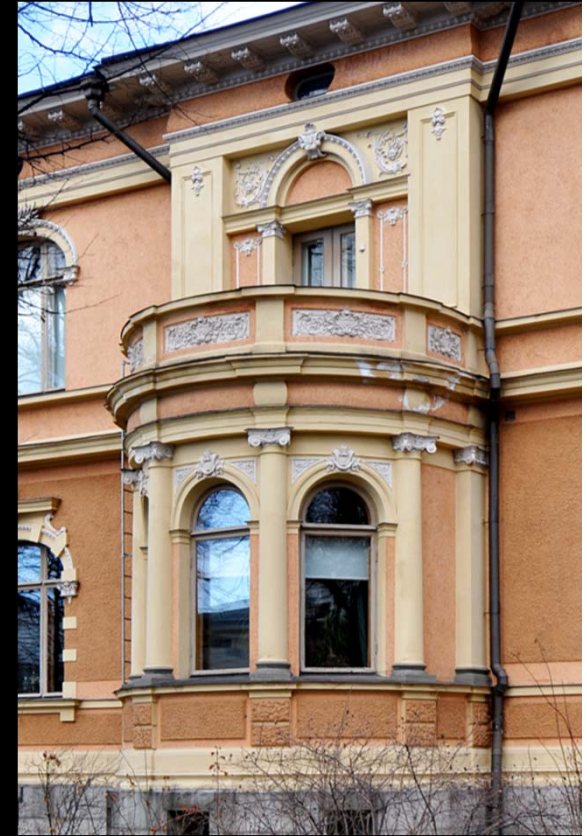
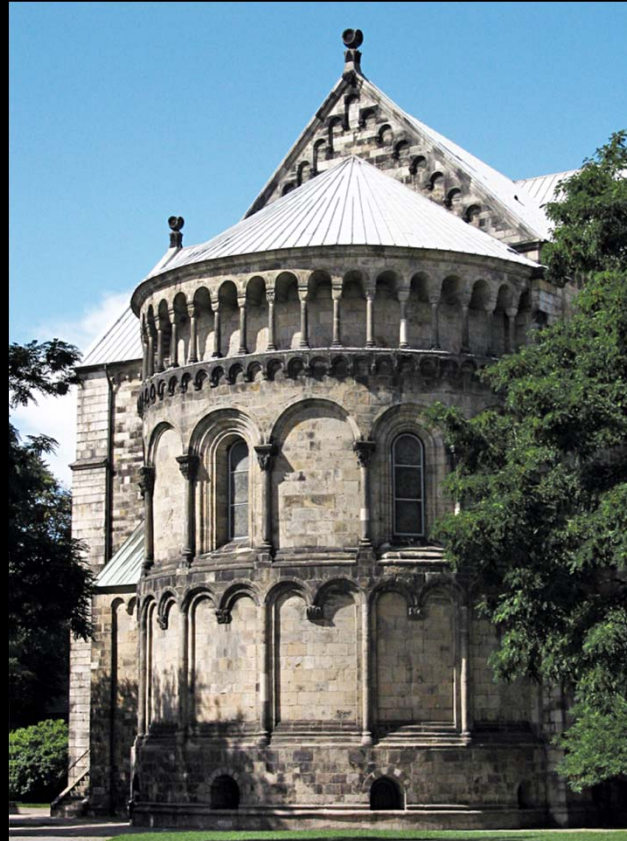

OBS!

- att filen är under arbete och kompletteras och uppdateras efterhand,
- att termerna är ordnade strikt alfabetiskt,
- att termer med Stor bokstav finns som uppslagsord i listan,
- att ett antal paraplytermer försetts med avvikande bottenfärg och listor över relaterade termer,
- att alla uppslagsord illustreras med minst ett foto av Akademiens byggnader.

Absid:

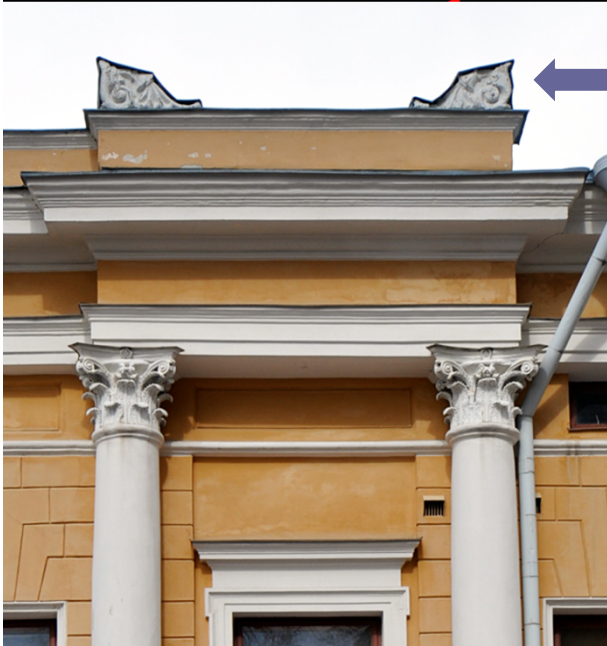
(eng. apse) Halvrund eller polygonal byggnadsdel, oftast täckt med halvkupol; förekommer i synnerhet som avslutning av kyrkobyggnader mot öster.

Ovan Lunds domkyrka, Skåne, absid.

Akroterium:

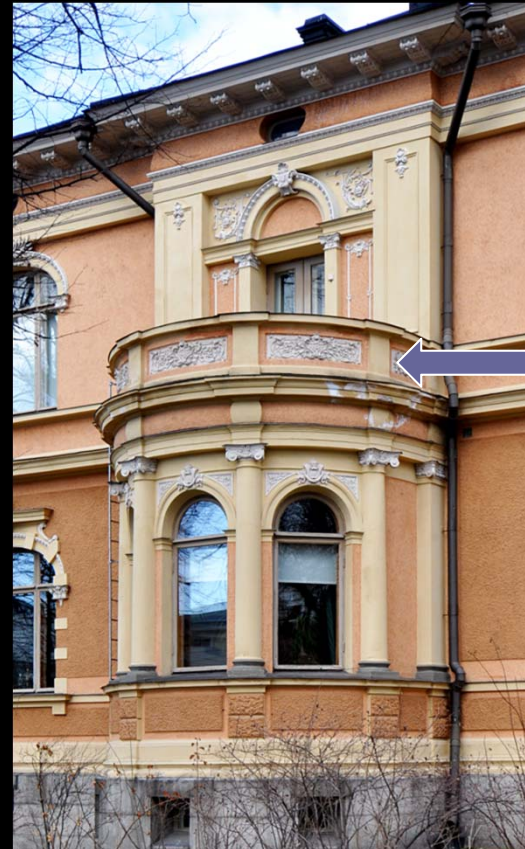
(eng. acroterion) Fristående skulpterat ornament på gavelhörn, Frontoner eller Kornischer. Ett akroterium (eller grek. akroterion), flera akroteria eller akroterier.

Exempel på akroterier i
*A Handbook of
Ornament*, 1898

Altan:

av it. *alto*. Upphöjd, vanligen öppen, plattform i direkt förbindelse med en byggnad och använd som uteplats. Är belägen innanför byggnadskroppen alternativt bärs av dess murar och/eller separata stöd i form av murar, Pelare, Kolonner e.dyl. Jfr Balkong, Veranda.

Ankarjärn / Ankarslut:

Ett ankarjärn är en anordning som håller ihop en byggnads olika delar genom ett inlagt järn vars yttersta del, ankarslutet, ofta lämnats synligt i yttermuren.

Arkad:

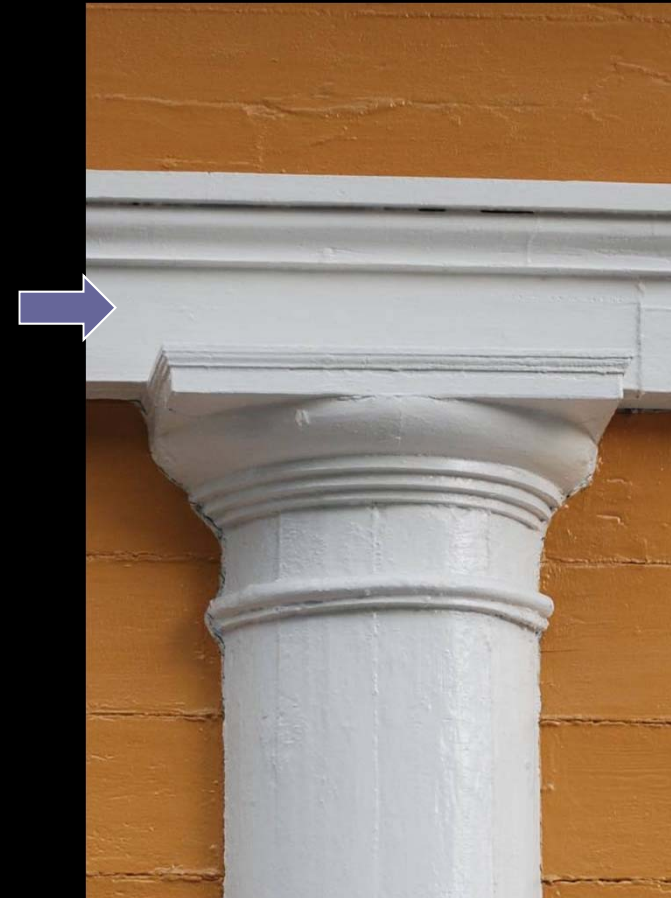
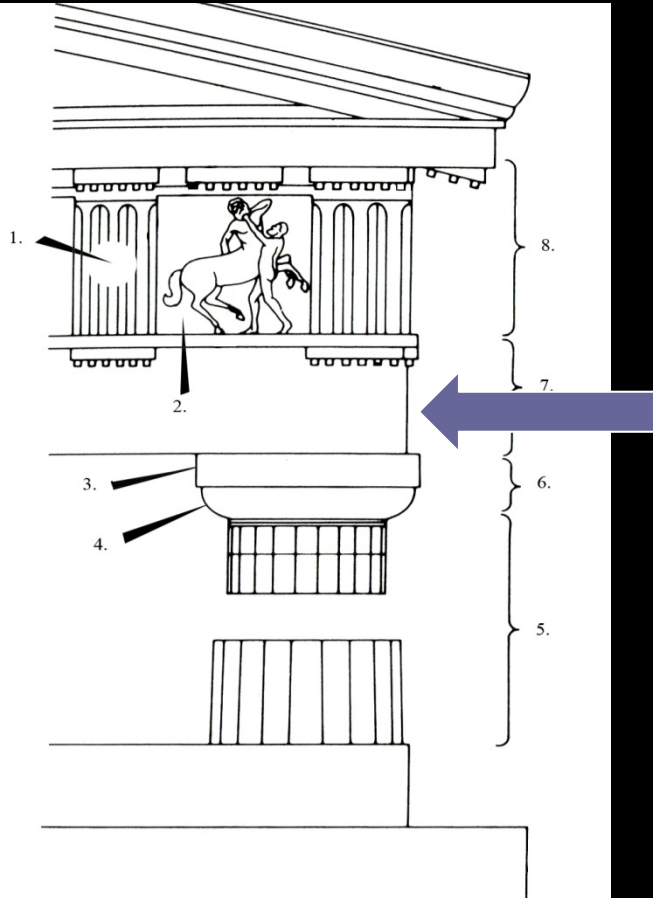
En fortlöpande rad av bågar, som antingen kan vila på fristående Kolonner/ Pelare eller vara dekorationsmotiv på en sluten mur (s.k. blindarkad). Betecknar även i överförd bemärkelse en täckt gång, som genom en arkad är öppen på en eller flera sidor.

Ospedale degli Innocenti, Florens

Arkitrav:

Den nedersta delen av ett klassiskt Entablement, vilar direkt på Kolonnordningens Kapitäl. Bildat av grek. *archi* och lat. *trabs*, dvs. "huvudbjälke". Jfr Kolonnordning, Entablement, Överliggare.

Attika(-våning):

Vanligen lågt, rektangelformat fasadparti ovanför en byggnads Takgesims (jfr eng. "attic" = vind). Låg övervåning som framför allt återfinns i äldre palatsarkitektur.

Attikavåning, Peterskyrkan, Rom

Avtrappad attika

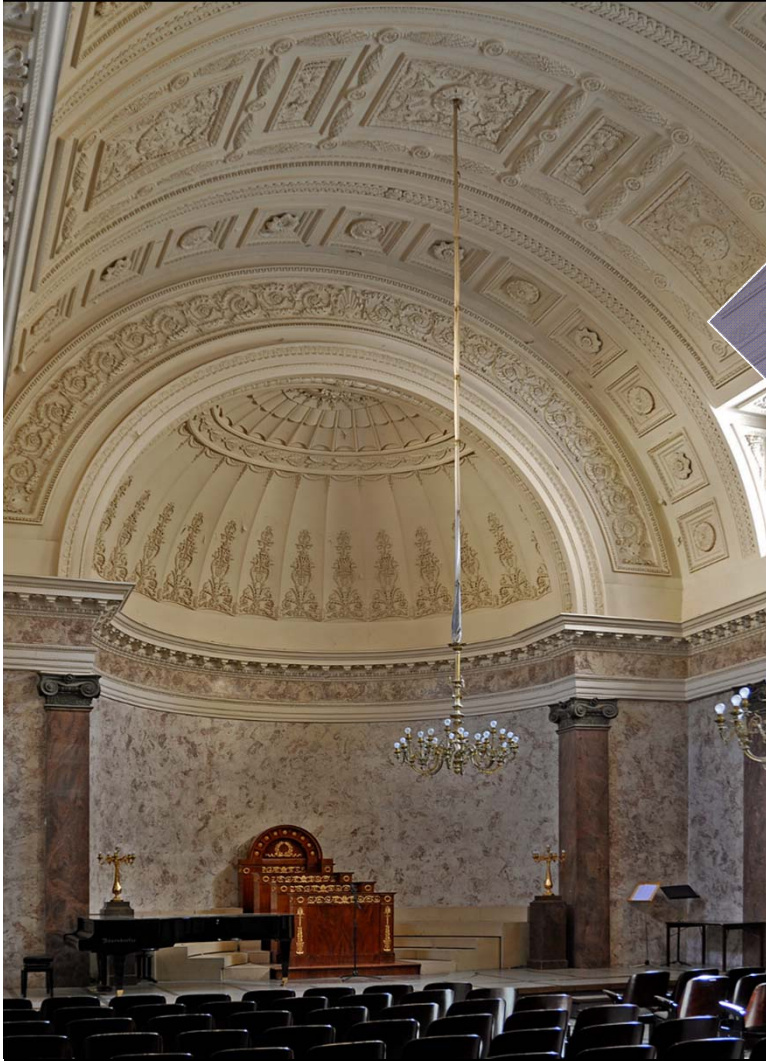
Auditorium:

av lat. *audire* (höra): hörsal (eller samling av åhörare).

Aula:

Samlingssal, högtidssal i skola eller universitet. På finska betecknar termen utrymmen som entréhall, vestibul eller foajé, varför den bör undvikas.

Solennitetssal / aula

Entré, entréhall, foajé

Balkong: Från en byggnadskropp, ovanför markplanet utskjutande, med skyddsräcke försedd, plattform som antingen är en utkragning av bjälklaget eller vilar på konsoler. Jfr Altan och Terrass.

Baluster(-docka):

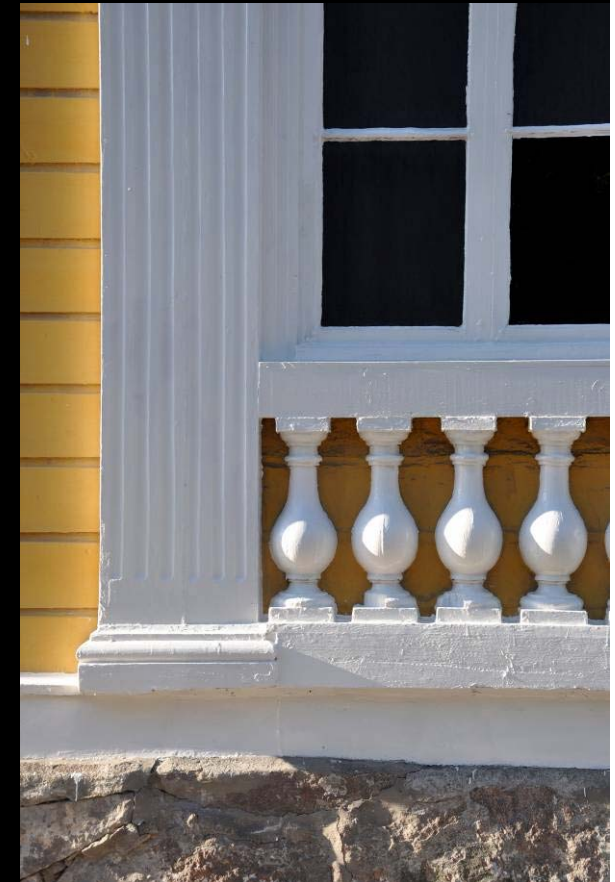
Svarvat eller gjutet stöd i bröstvärn, Bröstning eller räcke, vanligen i trä, sten eller metall.

Balustrad:

Av fr. *balustre* och it. *balaustro*, dvs. granatäpple. En rad av balustrar/balusterdockor förenade med täckplatta eller ledstång.

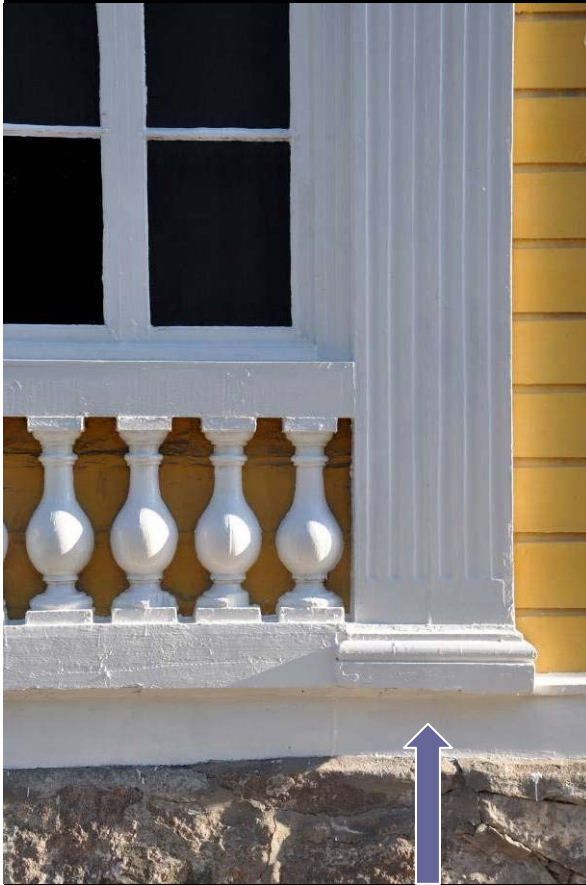

Två balustrader, den ena på museet Ett hems flygelbyggnad i hörnet av Biskops- och Porthansgatorna, den andra på övergångspartiet mellan Chemicum och Geologicum. I båda fallen rör det sig om fönsterbröstningar.

Bas:

Fotstycke till arkitekturdel, särskilt foten till en Kolonn, Pelare eller Pilaster.

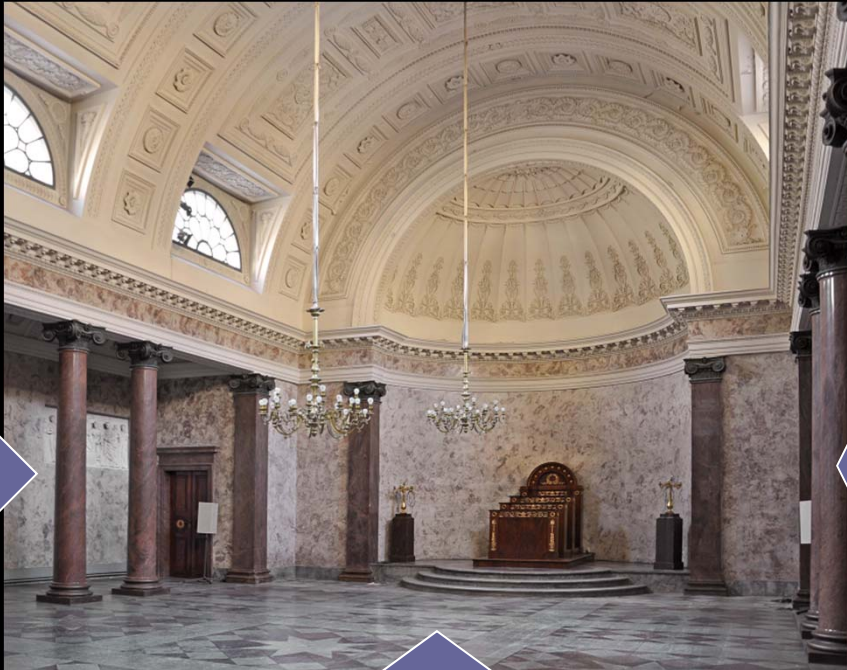
Bas till pilaster

Bas till kolonn

Basilika:

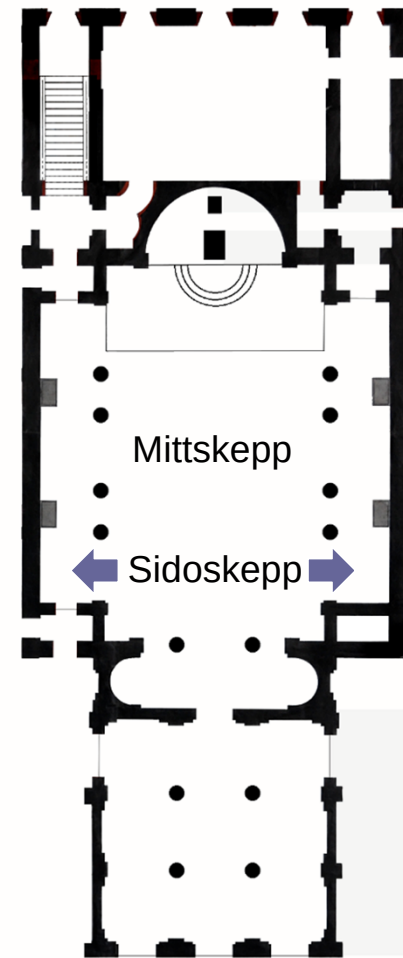
Flerskeppig byggnad vars mittskepp höjer sig ovan sidoskeppen med av fönster genombrutna väggar (Klerestorium); mitt- och sidoskepp skiljs åt av Kolonner eller Pelare.

Sidoskepp

Mittskepp

Kolonn

**Solennitetssalen
i gamla
akademihuset**

Kungens / kejsarens byst

Disputationskateder
Podium

Mittskepp

Sidoskepp

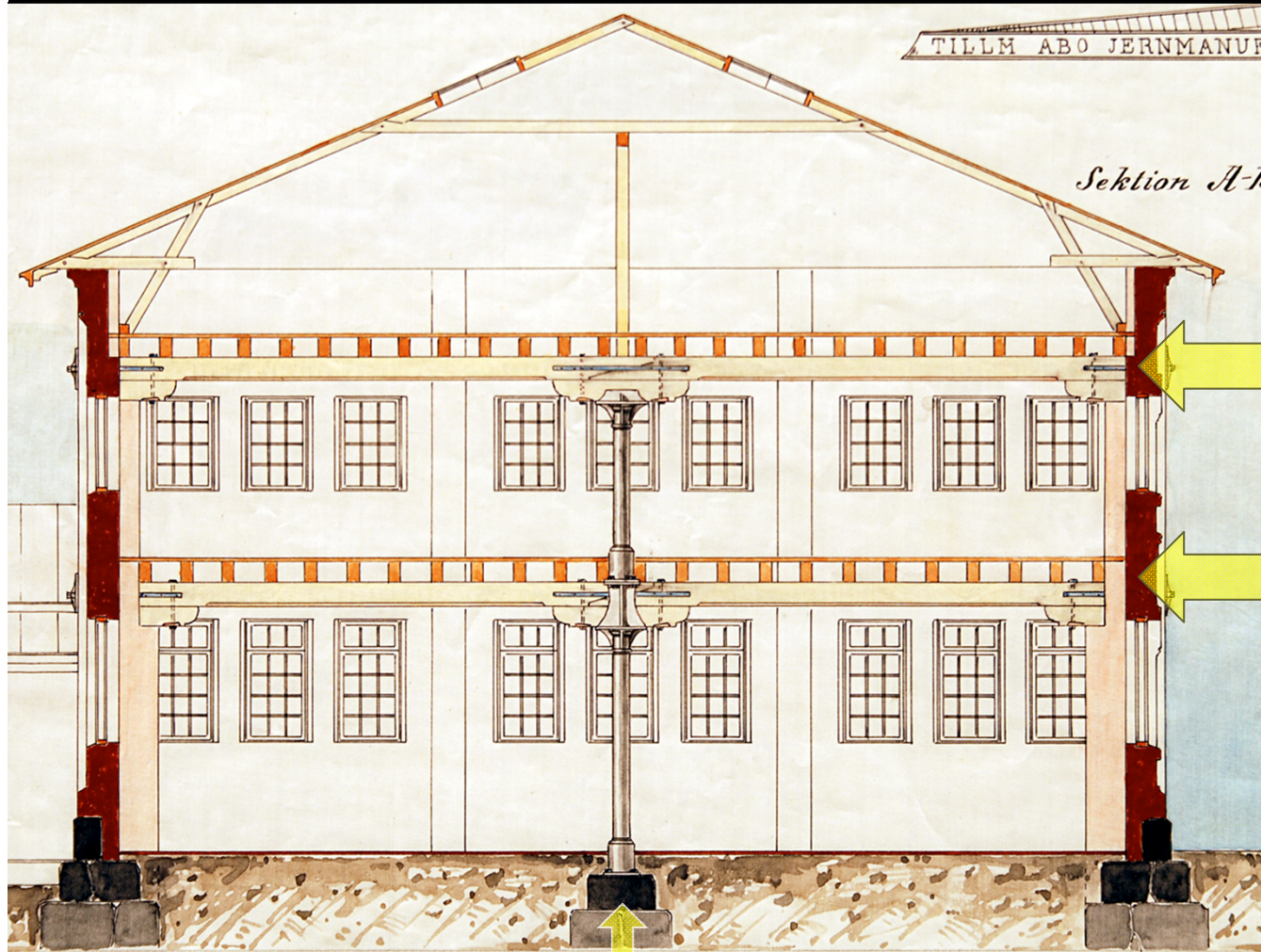
Sal

Förhall / musikläktare

Vestibul

Bjälklag:

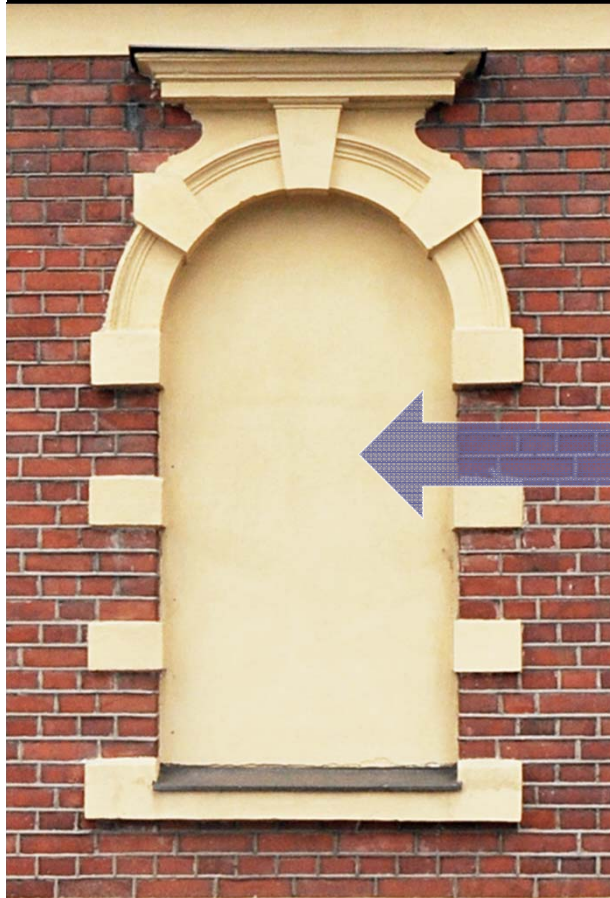
De horisontala element (träbjälkar, järnbalkar, betongplattor, etc.) i en byggnad som utgör innertak och golv mellan varje våning.

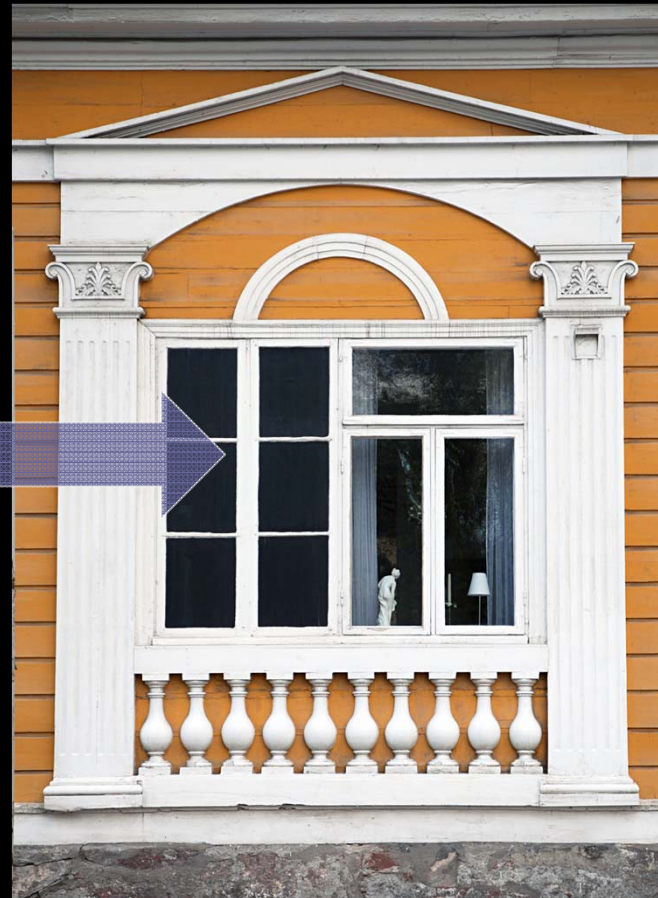
Gjutjärnskolonner som stöder bjälklaget i byggnadens mitt.

Blindfönster:

Som ett fönster utformad försänkning i en väggyta. Kan bestå av en ursprunglig men igensatt fönsteröppning, eller utgöra en del av en planerad fasaddesign.

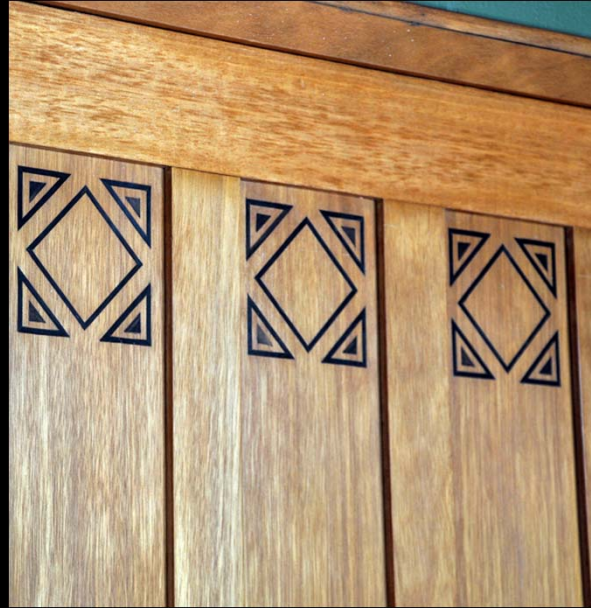

Blindfönster

Boasering:

(eng. panelling / Wainscot) Boasering eller boiserie (av fr. "bois" = trä) är en invändig panelering eller inklädning av väggar eller tak med trä.

Bröstning: Används oftast för att beteckna fönsterbröstning, dvs. väggdelen mellan en fönsteröppnings undersida och golvet.

Empire(-stil):

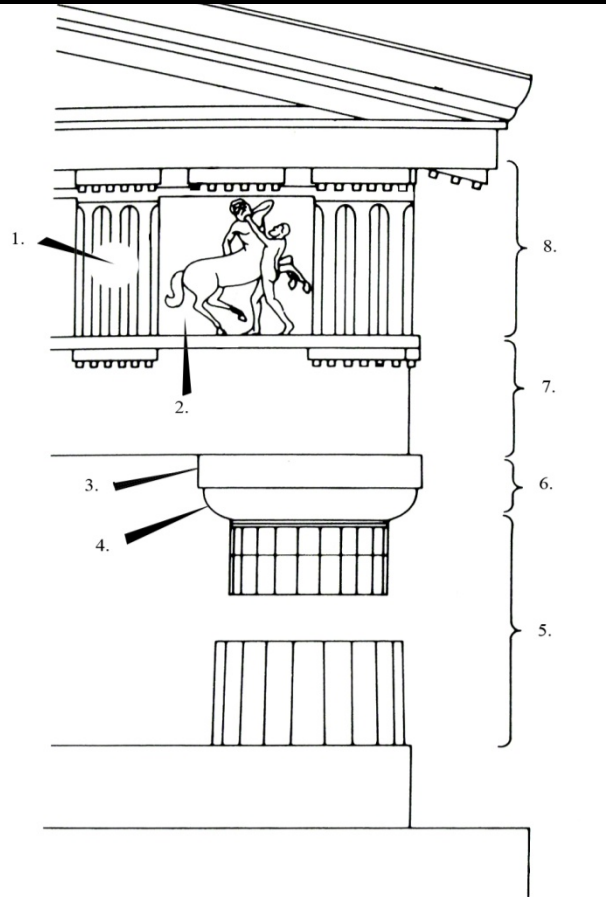
Av fr. *empire*, dvs. imperie- eller kejsarstil. En tämligen sträng, regelbunden och rätlinjig Nyklassicism som slog igenom i Frankrike under napoleontiden och dominerade byggnadskonsten i Europa fram till 1800-talets mitt. I Sverige indelas perioden i Sengustaviansk och Karl Johan-stil.

Empirens träarkitektur i Åbo kännetecknas av liggande fasadpaneler (vanligvis målade i ljus gulockra, grått eller vitt) Pilasterordningar, enkla Fönsteromfattningar och Mansardtak.

Entablement:

(eng. Entablature) Klassiskt Bjälklag, huvudsakligen bestående av Arkitrav, Fris och Gesims / Kornisch. Se vidare Kolonnordning.

Entablement

gesims

fris (triglyf + metop)

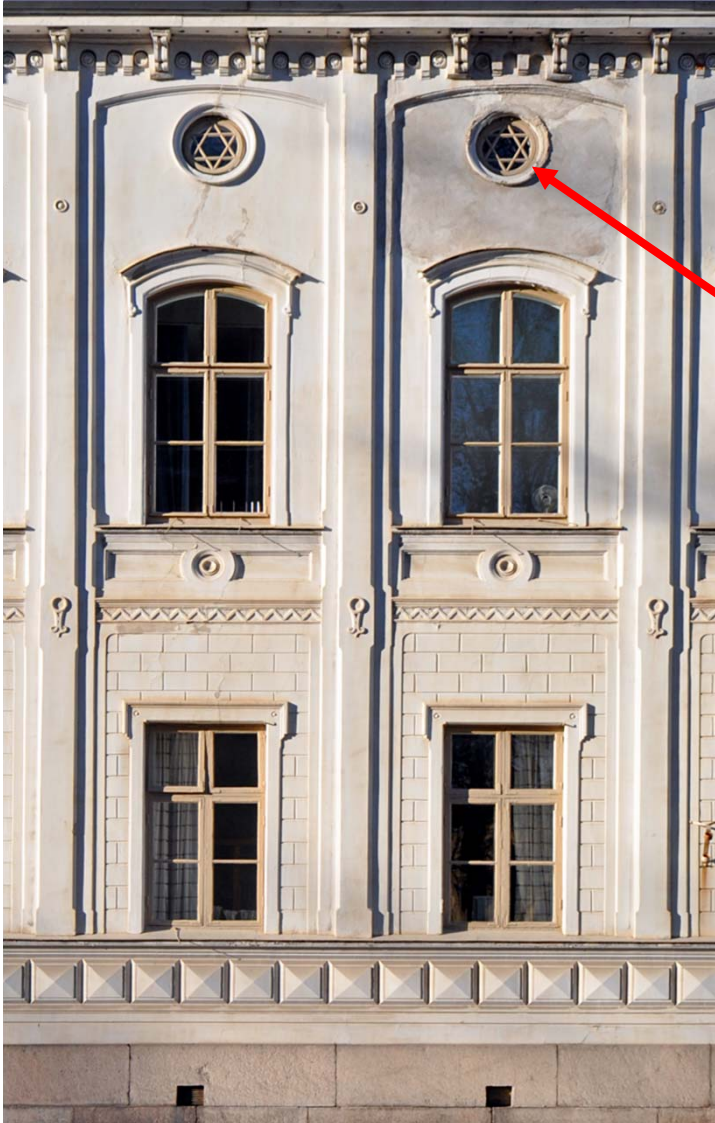
arkitrav

1. Triglyf
2. Metop
3. Abacus
4. Ekinus
5. kolonnskåft
6. Kapitäl
7. Arkitrav
8. Fris

Entresol(-fönster):

Med Entresol eller Mezzanin avses lägre mellanvåningar som inte interfererar med den övergripande våningsindelningen. Entresol används vanligen om den ligger nederst i byggnaden, Mezzanin om högre upp. Med entresolfönster avses dels de (vanligtvis mindre och lägre) fönster som hör till en sådan våning, och dels de övre fönstren i en våning som har två eller flera fönster i vertikalled (utan mellanliggande bjälklag).

Mezzaninfönster

Farstu:

Se Förstuga.

Farstukvist:

Som Farstu- eller förstukvist betecknas en takförsedd, öppen eller inklädd, utbyggnad på byggnadskroppens utsida till skydd mot väder och vind.

Kvist

Fastebrev:

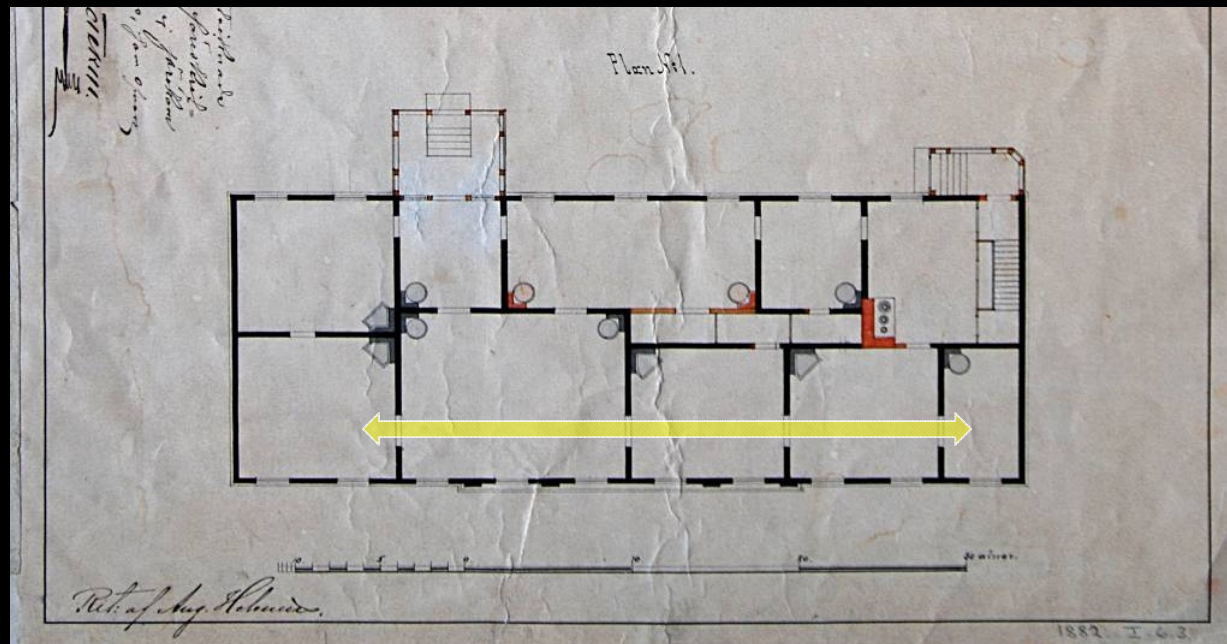
Lagfart, d.v.s. officiell registrering av ett förvärv av fast egendom.

Festong: Ornament utformat som en girland eller båge sammansatt av blommor, blad och frukter o.dyl.

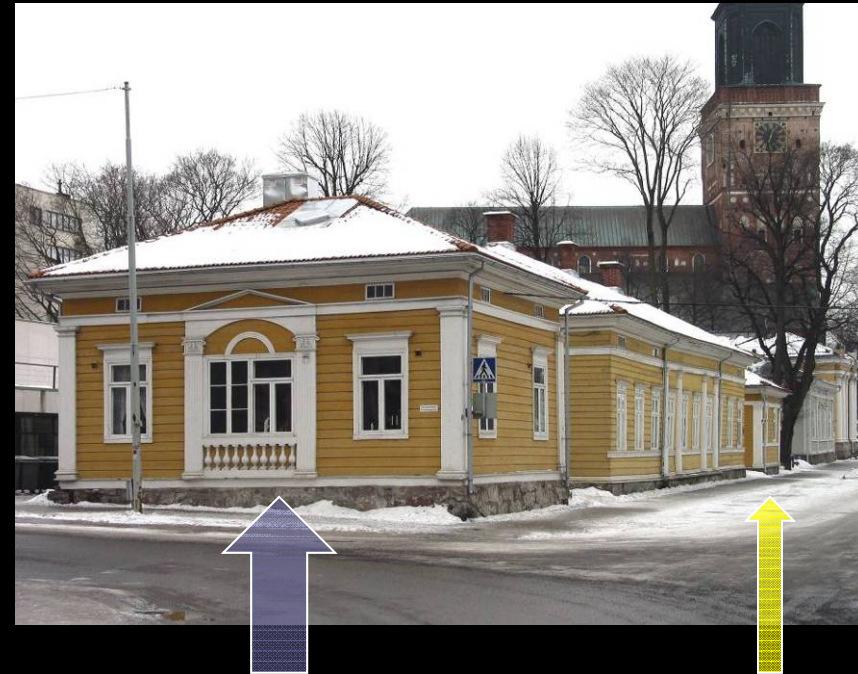
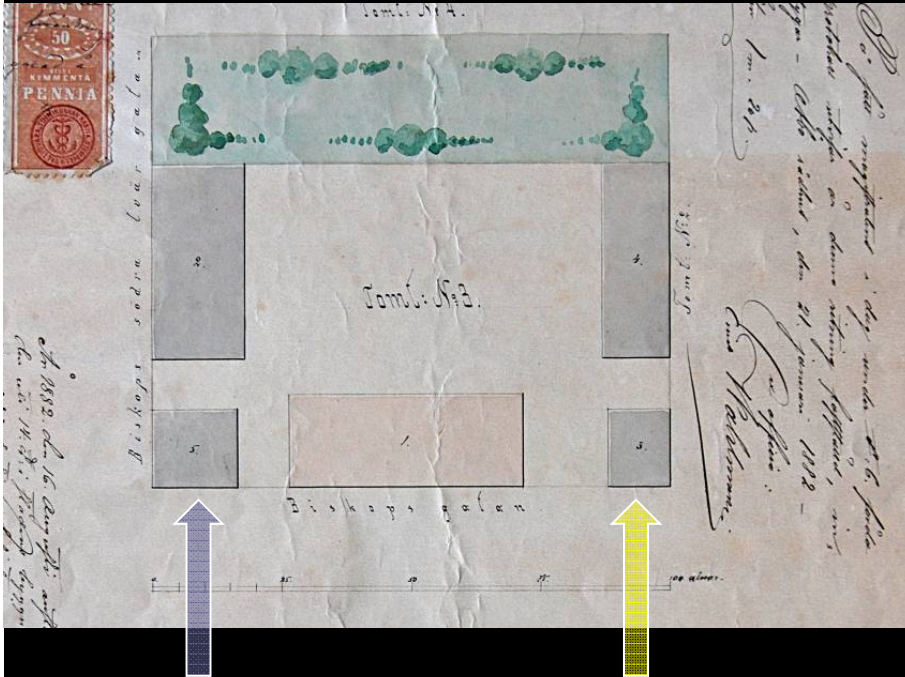
Festong buren av putti

Fil: Följd eller rad av sinsemellan förbundna rum.

Flygel:

Av ty. *Flügel*, "vinge". En underordnad, arkitektoniskt avskild del av en byggnad eller ett byggnadskomplex, placerad i vinkel mot huvudbyggnaden eller parallellt med denna, ibland helt fristående.

Fris:

Det horisontala partiet mellan Arkitrav och Gesims i ett klassiskt bjälklag. I vidare bemärkelse varje horisontalt bandliknande väggfält med eller utan bildframställningar eller ornament (exempelvis Bågfris).

Fronton:

Klassisk tempelgavel (-röste) med ett triangelformat, plant gavelfält (Tympanon) omslutet av listverk. Triangel- eller segmentformat krön på fönster- eller dörröppning, eller på ett arkitektoniskt framhåvet fasadparti (exempelvis en Risalit).

Fronton

Frontespis:

Av it. *frontespicio*. Ett över en byggnads taklist och på byggnadens mitt uppskjutande parti, som vanligen sitter ihop med murytan. Avslutas ofta med en frontonliknande överbyggnad. Kan också beteckna ett mer eller mindre starkt framträdande mittparti på en byggnads huvudfasad, under förutsättning att det kröns av en överbyggnad (jfr Mittrisalit).

Fönster

Se:

Blindfönster

Entresol

Fönsteraxel

Fönsterband

Fönsterbröstning

Fönsterbåge

Fönsterkarm

Fönsterluft

Fönsterspröjs

Fönstersmyg

Fönsteromfattning

Lunettfönster

Palladiomotiv

Skådefönster

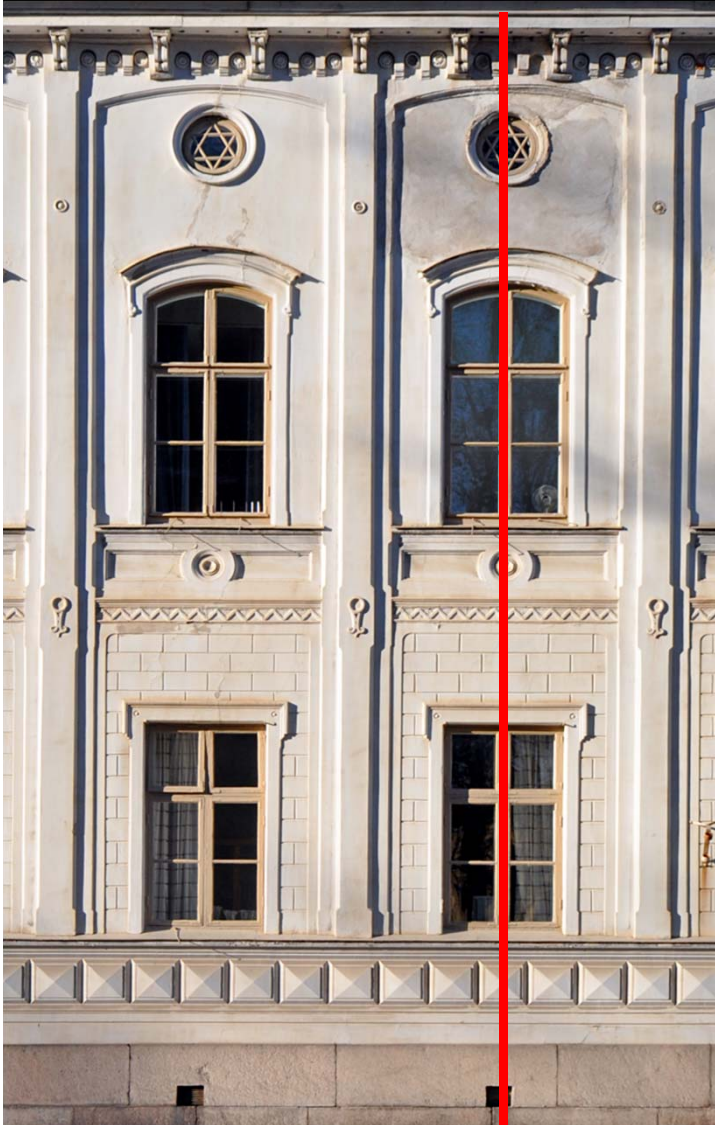
T-fönster

Ädikula

Överstykke

Fönsteraxel:

En *fönsteraxel* är i princip ett antal vertikalt över varandra ordnade fönster. Man talar emellertid om fönsteraxlar även då det handlar om envåninga byggnader. En byggnadsfasad kan alltså ha X *fönsteraxlar*.

Fasad med nio fönsteraxlar.

Fönsterband:

(även Bandfönster) Fönster placerade mer eller mindre direkt invid varandra, utan mellanliggande mur- eller väggpartier, så att en bandverkan uppstår. Kan vara horisontella eller vertikala.

Fönsterbåge:

Fönsterkarm:

Fönsterluft:

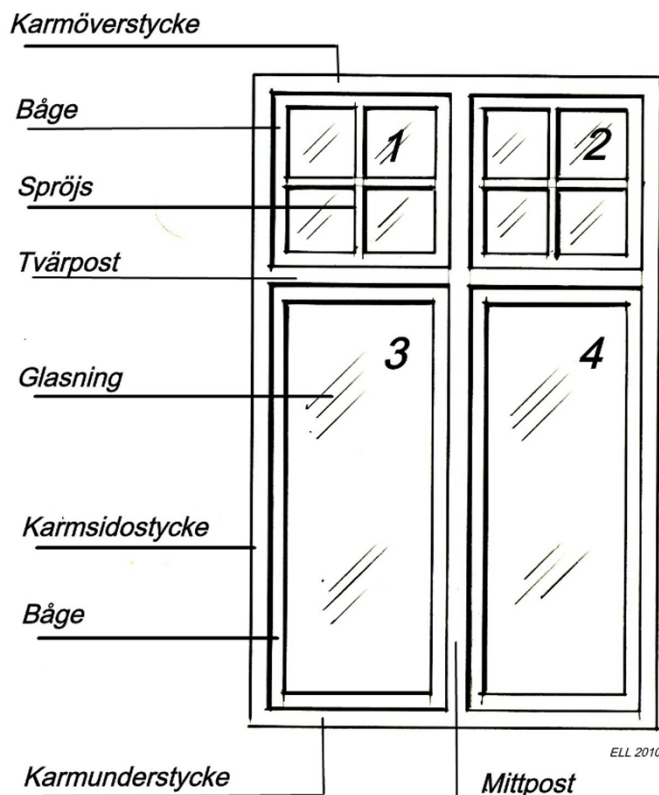
Fönsterspröjs:

Omsluter en Fönsterluft.

Den del som fast förenar mur och Fönsterbåge.

De enskilda öppningarna i ett fönster, vanligen försedda med glas (ett fönster kan inom samma karm ha en eller flera lufter).

Smal list, vanligtvis av trä eller bly, mellan två glasrutor i samma båge eller luft. Spröjsade fönster har en eller flera lufter eller bågar fyllda av mindre glasrutor sammanfogade med Spröjsar.

T.v. delarna i ett fyrlufts-fönster

Fönsterbröstning: Fönstersmyg:

Se Bröstning.

Väggöppning innanför eller utanför ett fönster; används även om öppningens sidoytor.

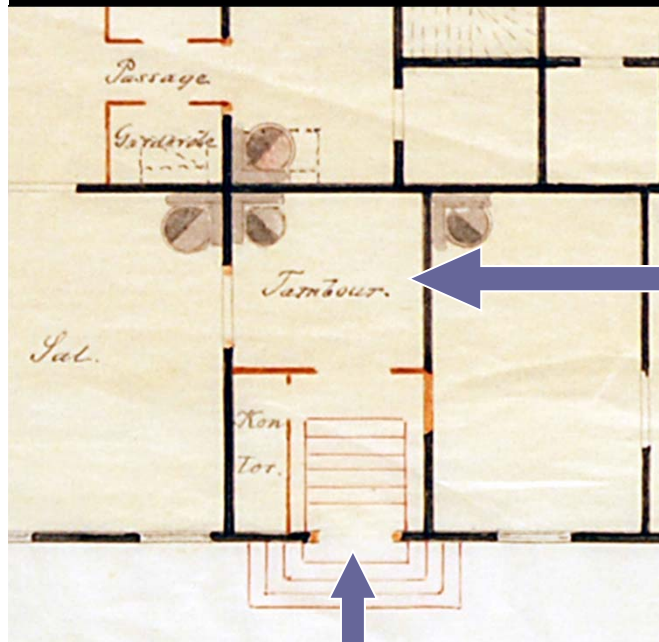

Fönsteromfattning:

Inramning / utsmyckning av fönsteröppning. Se även Bröstning, Ädikula, Överliggare, Överstykke.

Förstuga: Även farstu, förstu. Ett rum närmast innanför ytterdörren, avgränsat från kök och boningsrum (stuga), vanligen uppvärmt. Användes speciellt för äldre, traditionella hustyper; i nyare byggnader används oftast beteckningarna hall, kapprum eller Tambur.

Förstuga

Huvudingång

Gesims:

Profilerat listverk med horisontal placering på fasad eller annan väggyta, eller som dörr- eller fönsterkrön. Beroende på placeringen kan man tala om Takgesims (Kornisch), Girdelgesims (jfr Våningsband) och Sockelgesims.

Takgesims /
Kornisch

Gesims

Gesims /
Våningsband

Sockelgesims

Grundrenovering:

Betecknar i finlandssvenska ofta varje genomgripande ombyggnad eller renovering av en byggnad men innebär inte nödvändigtvis förnyande eller åtgärdande av just grunden.

Gångbro:

En konstruktion som förbinder olika huskroppar eller delar av en byggnad ovan markplanet. Den kan vara försedd med skyddsräcken eller väggar (då vanligtvis av glas) och har utomhus oftast tak.

Gördelgesims: Se Gesims.

Gördellist:

List(verk) som horisontalt avdelar en fasadyta, vanligen mellan våningarna (kallas då ofta Våningsband).

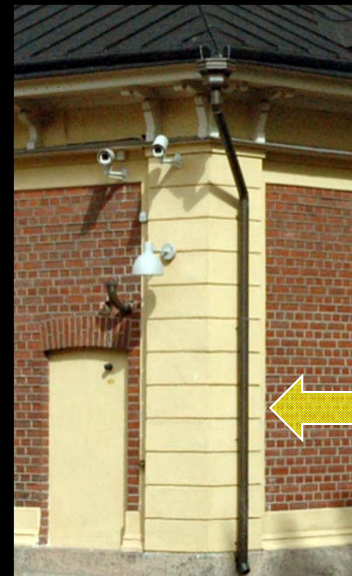

Hörnkedja:

Markering av ett hörnparti genom att hörnstenarna särskilt markerats, ibland symmetriskt, ibland lagda med växelvis lång- eller kortsidan utåt. Kan även vara utförd i puts eller trä som ett dekorativt arkitekturelement. Jfr Rusticering.

Kan i modern arkitektur även användas i s.a.s. negativ form.

In situ (lat.)

På sin ursprungliga plats, inte flyttad.

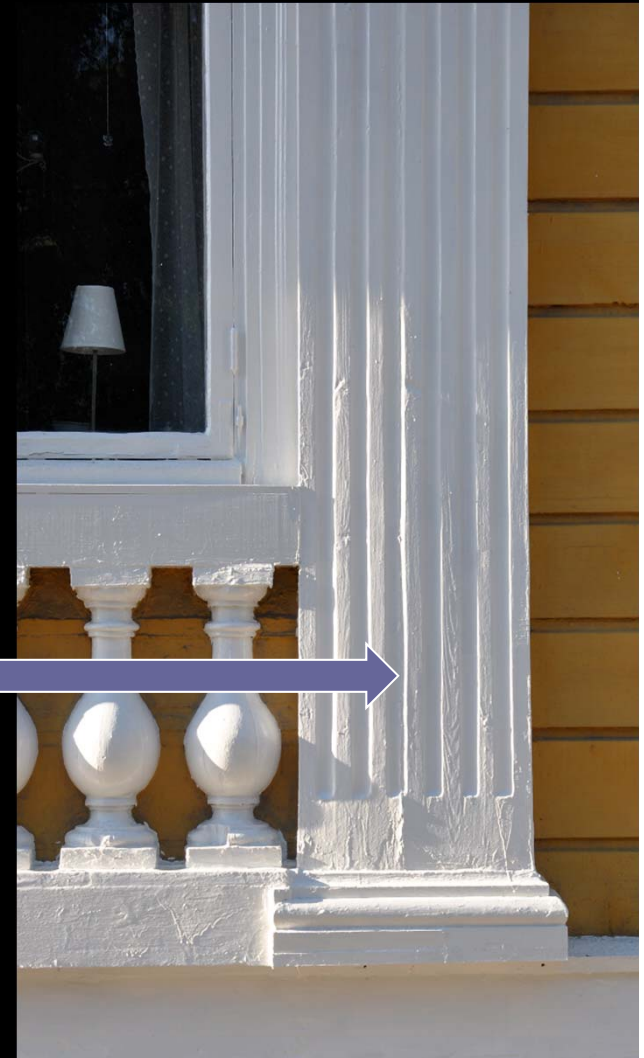
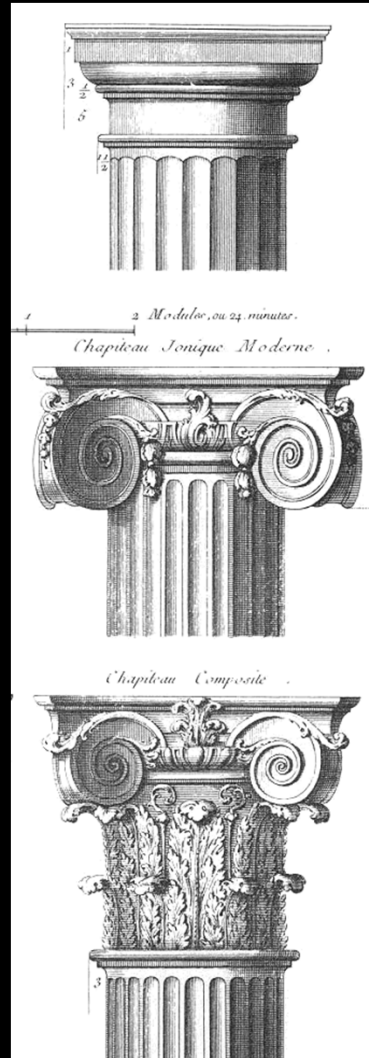
Kalktegel:

Sandblandad kalk som formpressats och lufthärdats. Användes istället för bränt tegel.

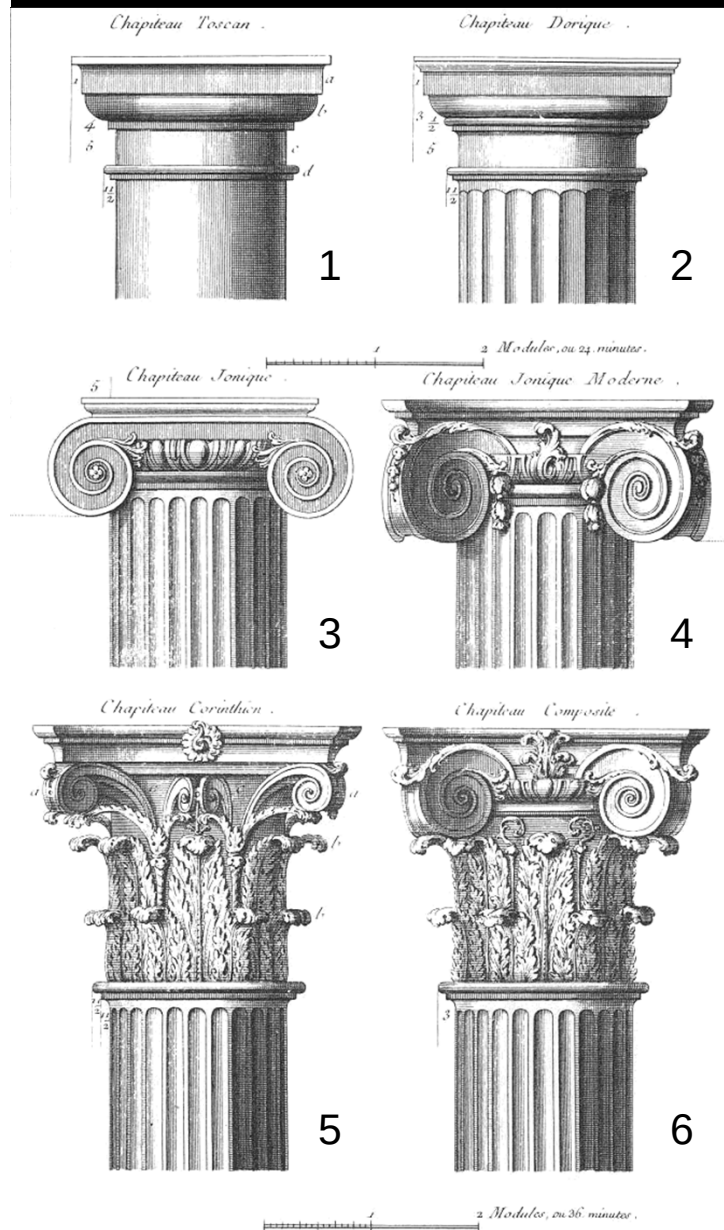
Kannelyr:

Längsgående räffla, t.ex. på en Kolonn eller Pilaster. Med vertikala räfflor försedda sådana benämns *kannelerade*.

Kapitäl:

Den översta delen av en Kolonn, Pilaster eller Pelare.

1: Toskansk ordning

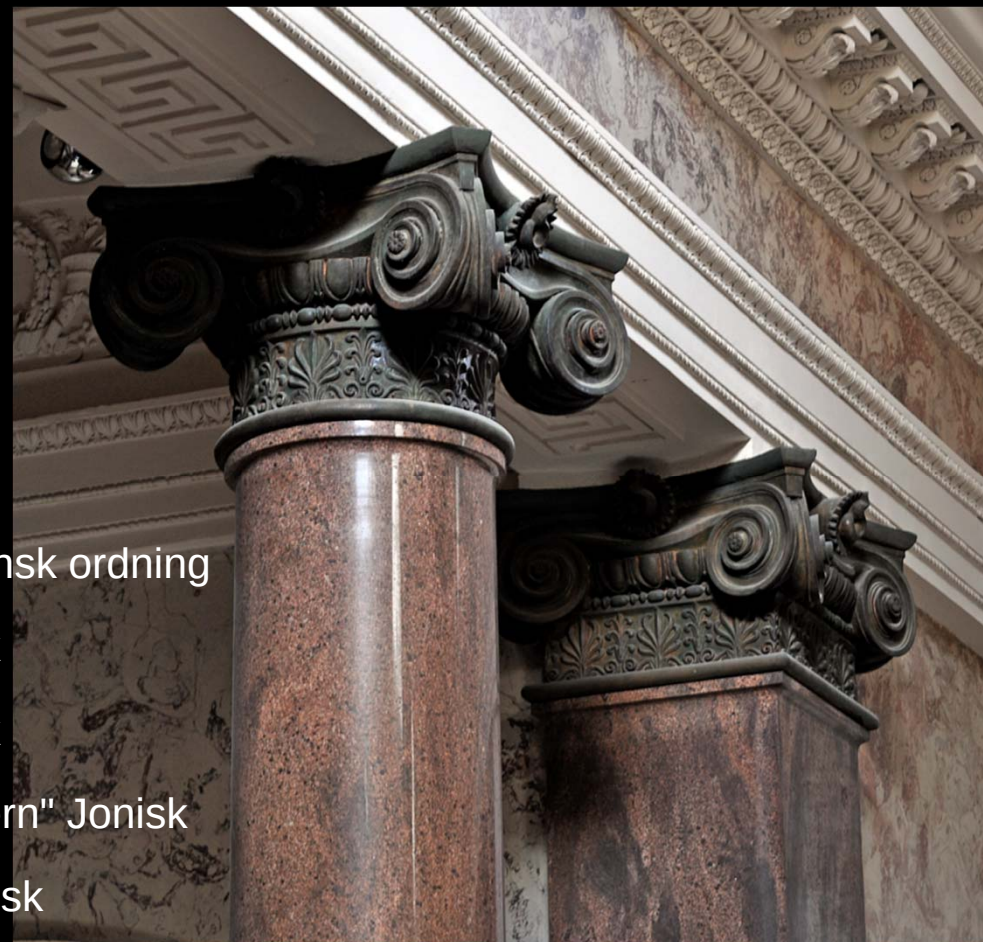
2: Dorisk

3: Jonisk

4: "Modern" Jonisk

5: Korintisk

6: Komposit

Kolonn

Pilaster

Kolonn (-ordning)

Se:

Arkitrav

Bas

Entablement

Fris

Fronton

Gesims

Kannelyr

Kapitäl

Kolonn

Kolonnordning

Monument

Pelare

Pilaster

Tempelgavel

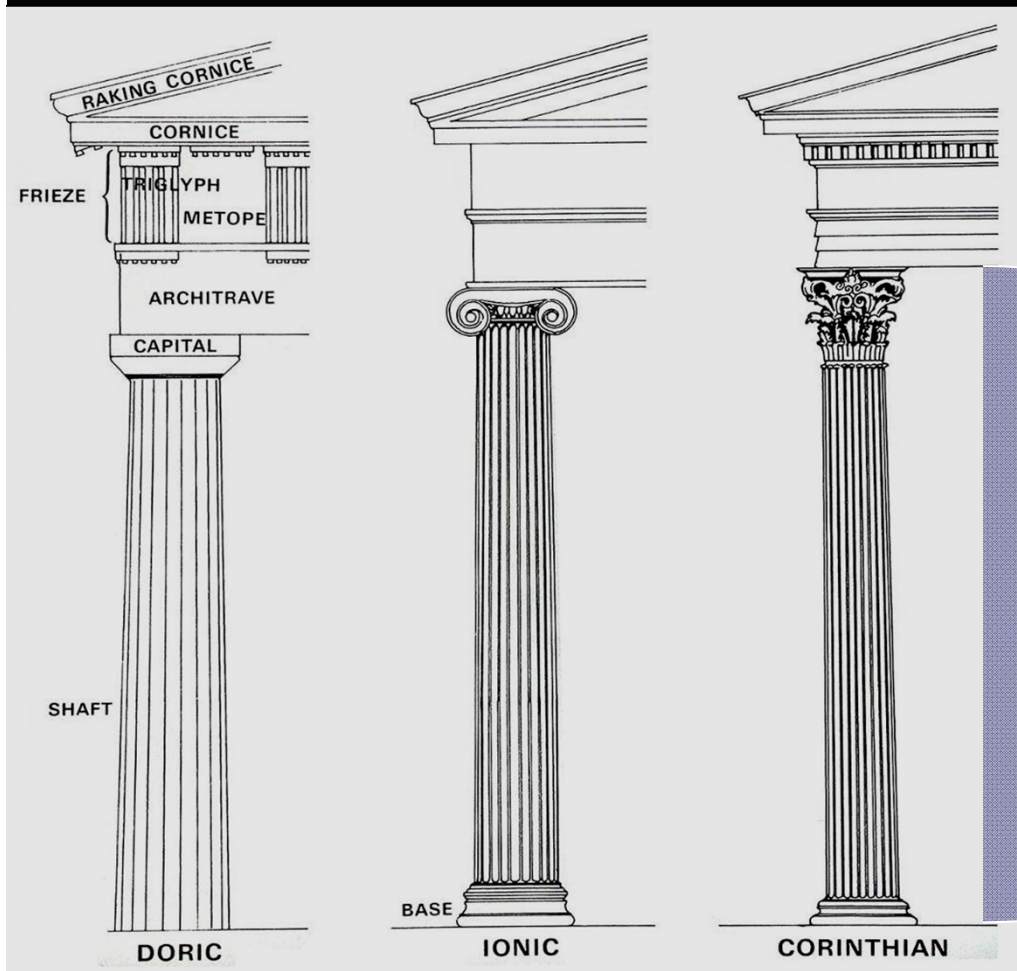
Tympanon

Ädikula

Överstycke

Kolonn:

Ett fristående vertikalt stöd bestående av Bas, skaft och Kapitäl eller bara skaft och Kapitäl. Skaftet har cirkulärt horizontalsnitt och är av monolitisk karaktär, dvs. det bör kunna uppfattas som en enhet oavsett om det verkligen är hugget i ett stenblock (monolit) eller sammansatt av flera kolonntrummor. Kolonner kan vara fristående, kopplade (dvs. parvis arrangerade) eller engagerade (dvs. fast förbundna med bakomliggande mur). I det sistnämnda fallet skiljer man på halv- och trekvartskolonner. Jfr Kolonnordning.

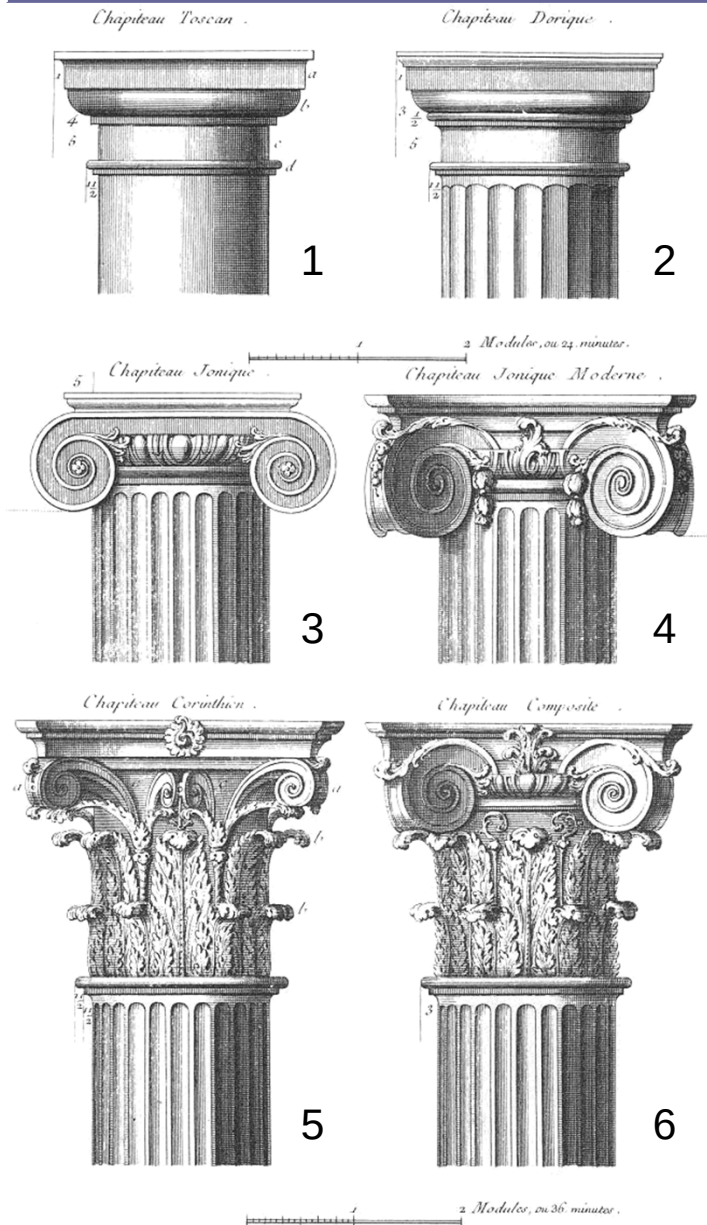

Kolonn

Kolonnordning:

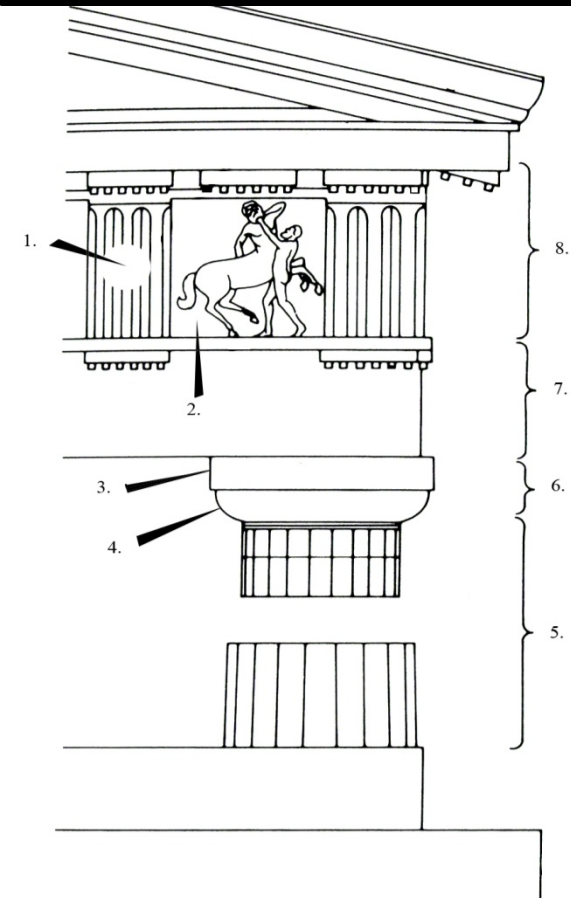
Från antiken härstammande byggnadssystem bestående av Kolonner och Entablement (Bjälklag). De klassiska kolonnordningarna är den *doriska*, den *joniska* och den *korintiska* (Grekland), den *toscanska* (etruskiska) samt den *komposita* (Rom). Utmärkande för de olika kolonnordningarna är Kapitälets och Entablementets utformning samt delarnas proportioner.

Fronton

Entablement

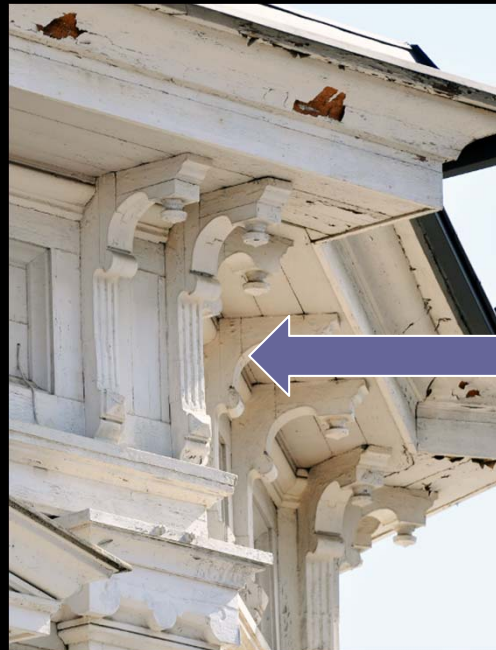
Kolonn

- 1: Toskansk ordning
- 2: Dorisk
- 3: Jonisk
- 4: "Modern" Jonisk
- 5: Korintisk
- 6: Komposit

Konsol:

En bärande byggnadsdel som skjuter ut från mur- eller väggparti för att ge stöd åt tak, balkonger, listverk m.m. Ofta dekorativt utformad.

Korsvirke:

Fackverk av trä: en bärande stomme av varandra korsande bjälkar och stöd, stundom förstärkta med snedsträvor. Härigenom bildas fyr- eller trekantiga fack, som fylls ut med murverk (tegel) eller lerklinat flätverk. Oftast överputsas utfyllnaderna; korsvirket kan då antingen lämnas synligt eller också döljas av putsen.

Kvader(sten):

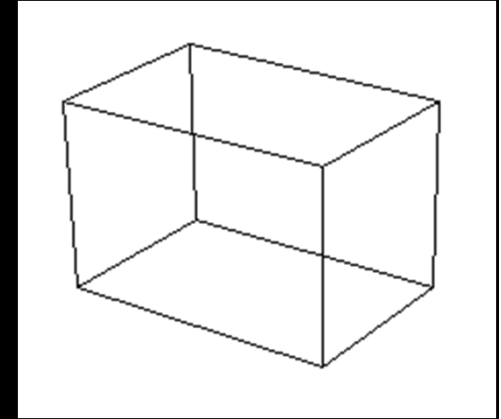
Fyrkantigt (rätvinkligt) tillhuggen natursten, avsedd för byggnadsändamål.

Släthuggen kvader

Råhuggen kvader

Kvist:

Se Farstukvist.

Lisen:

(uttalas lisén) Vertikalt, platt och vanligtvis helt slätt murband. Skiljer sig från en Pilaster genom avsaknad av Kapitäl och (i allmänhet) Bas.

Loggia:

Täckt uterum, gång eller korridor, som är öppet/öppen på en eller flera sidor, ofta genom en Arkad eller kolonnad. Vanligen i en byggnads bottenvåning, men förekommer också i övre våningar och som självständig byggnad.

Ospedale degli Innocenti, Florens

Luft:

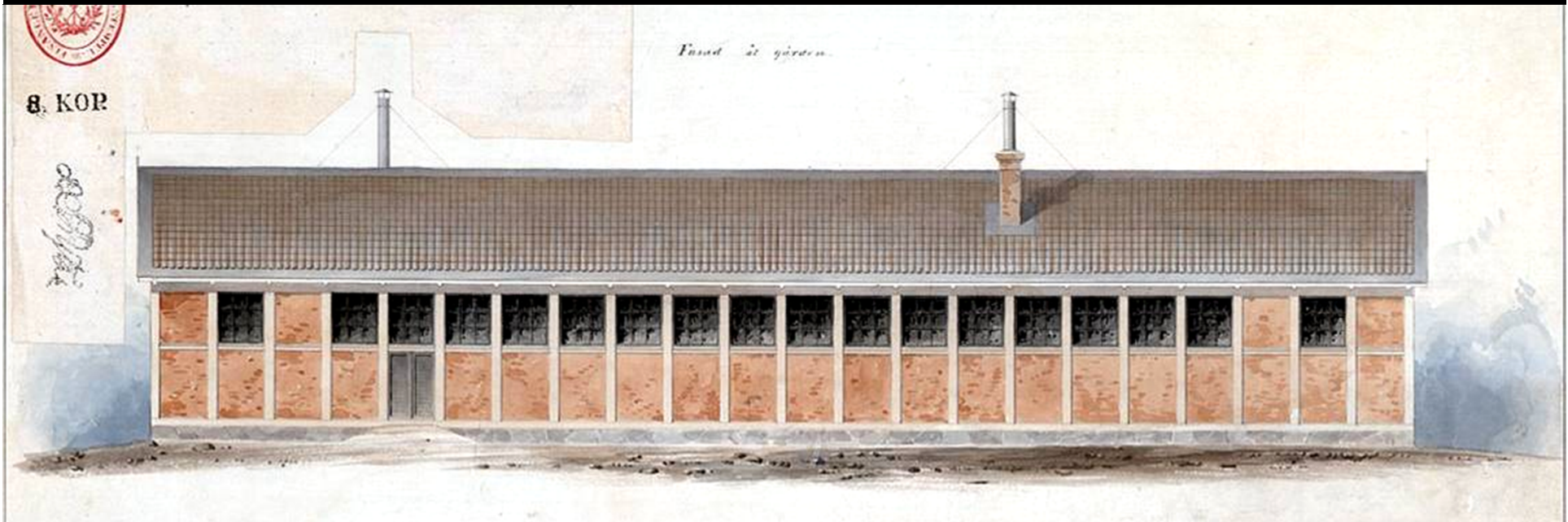
Se Fönsterluft.

Lunettfönster: Fönsteröppning med halvcirkel- eller segmentbågsform.

Länga:

Långsträckt byggnadskropp. Används ofta synonymt med Flygel men indikerar inte automatiskt underordning i förhållande till en huvudbyggnad.

Manierism:

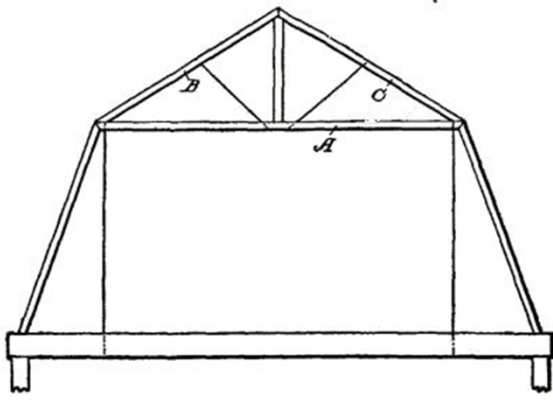
Av ital. *maniera* eller sv. "manér". Stilperioden mellan renässans och barock, vanligtvis förlagd till 1500-talets andra hälft. Förknippas oftast med konst som demonstrerar överdriven virtuositet, komplexitet eller nyckfullhet.

Ovan, Palazzo del Te, Giulio Romano, Mantova;
överst t.v. Palazzo Zucchari, Rom.

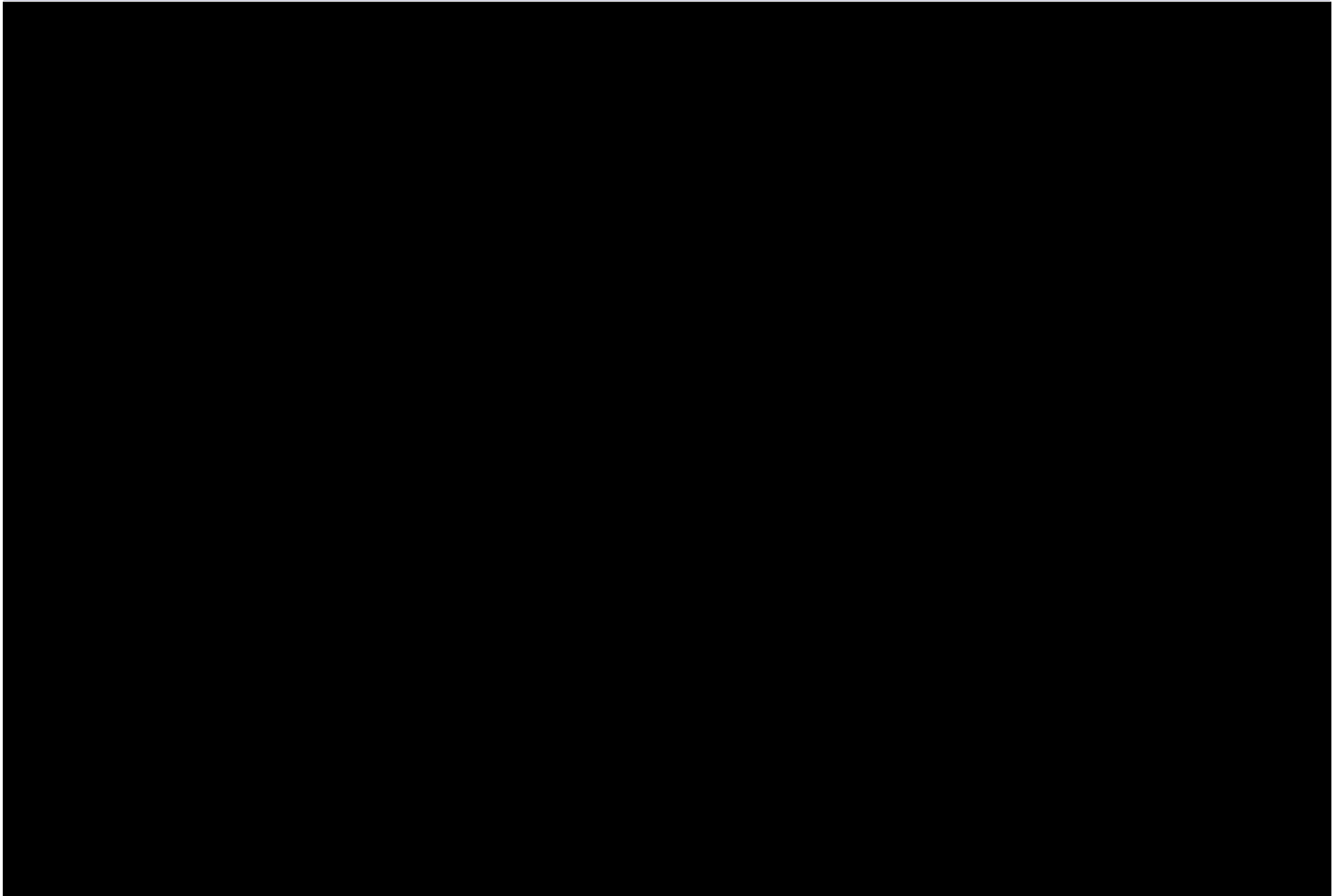
Mansardtak:

Yttertak med brutet takfall, vanligen ett Sadel- eller Valmtak.

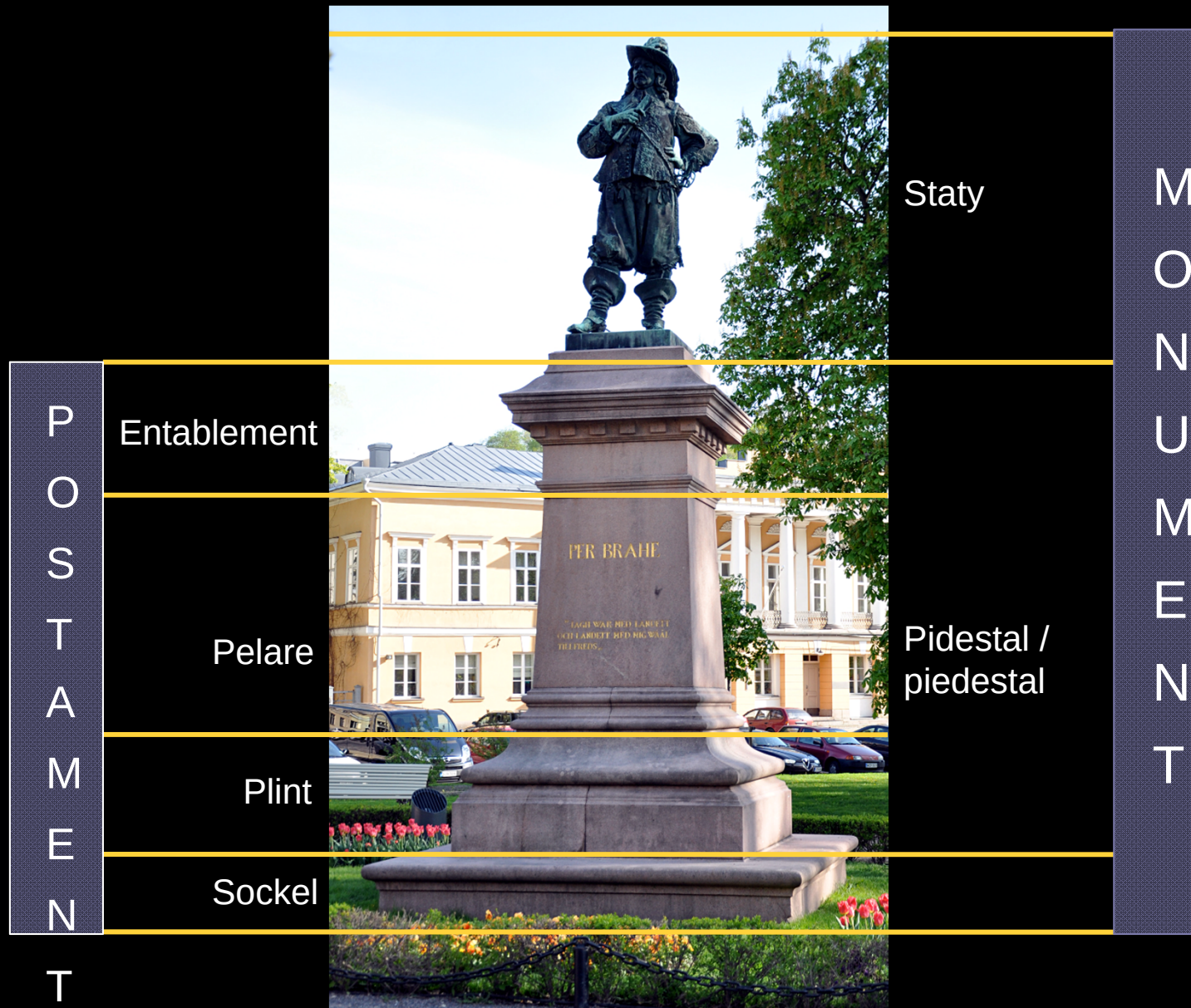
Mezzanin(-fönster):

Se Entresol.

Monument (Postament, Pi[e]destal):

Av lat. "monere", att minnas, påminna, lära ut, uppmana. Jfr minnesmärke.

Motfallstak:

Yttertak med två mot varandra, inåt lutande takfall.

Murbruk:

Blandning av bindemedel (kalk, cement, m.m.), fyllnadsmaterial (sand, grus) och vatten. Används för hopfogning av tegel- eller natursten (m.m.) i en mur. Jfr Puts, putsbruk.

Murliv:

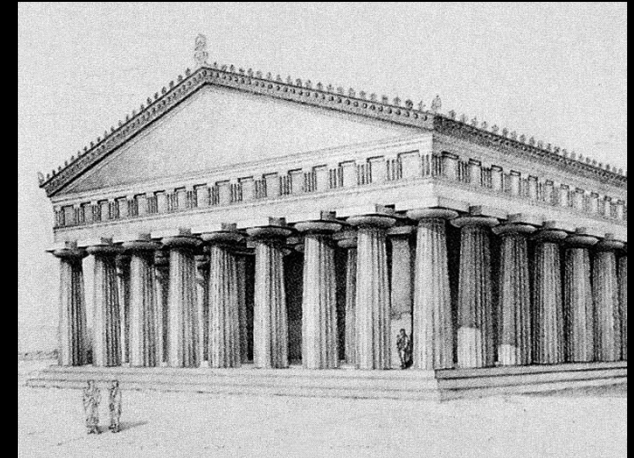
Murens lodräta begränsningsyta, i förhållande till vilken det kan finnas framskjutande eller försänkta partier.

Fönster insatta "i liv med muren", dvs. i linje med den (de skjuter inte fram och är inte försänkta).

Nyantik:

En underavdelning till Nyklassicismen som hämtade sin inspiration främst från den arkaiska grekiska konsten. Avser framför allt arkitektur under 1700- och tidigt 1800-tal.

Heratemplet i Pæstum, ca 600 BC.

Nyklassicism:

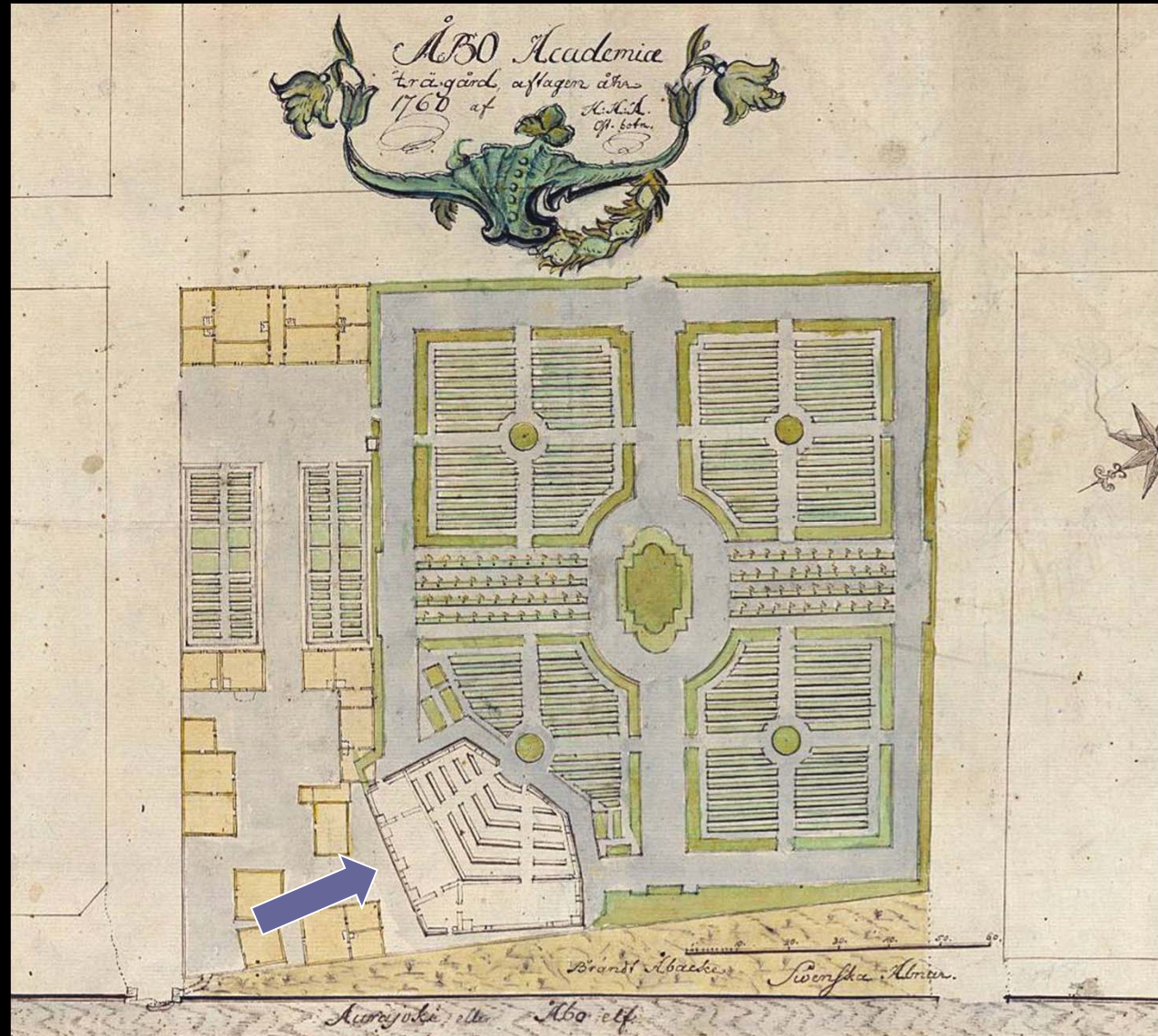
(även "neoklassicism") Samlingsnamn för de stilriktningar som inspirerats av den grekisk-romerska antakens former och ideal med början under senmedeltid till och med i dag. Empire och Nyantik betraktas vanligen som underavdelningar till nyklassicismen.

Orangeri:

Ett (uppvärmt) växthus för övervintring av känsliga växter, exempelvis apelsin (fr. *orange*), fikon och myrten.

Orangeriet i Uppsala
universitets botaniska trädgård.

Palladianism:

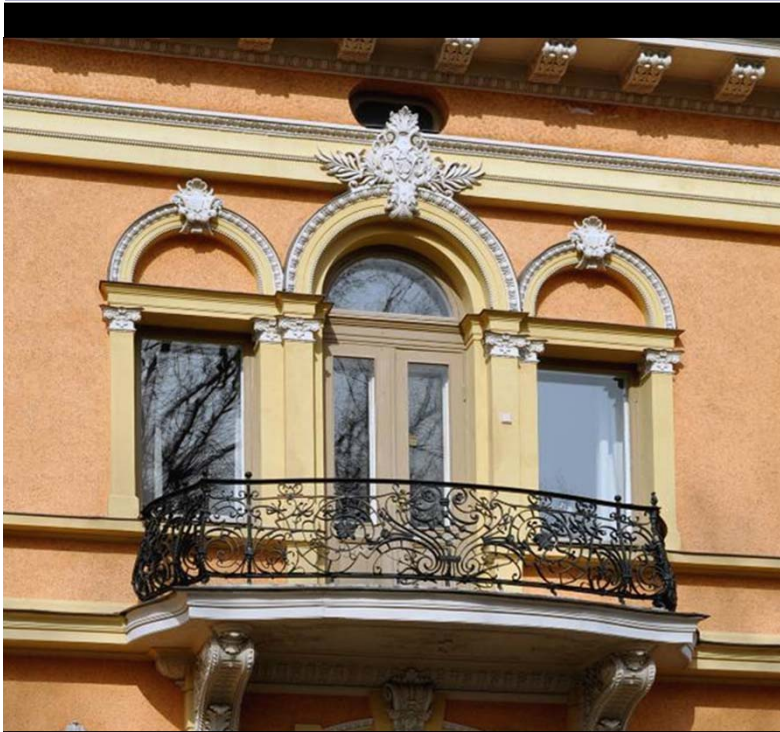
Det formspråk vars upphovsman var arkitekten och arkitekturteoretikern Andrea Palladio (1508-1580), verksam i Venedig och Venezien, och som utgick från den antika romerska arkitekturens principer.

Palladio: Villa Rotonda, Vicenza

Palladiomotiv:

"Palladianskt motiv" eller "Palladiana". Tredelad muröppning, vanligtvis indelad av Kolonner eller kolonnetter. Mittöppningen är bredast, höjer sig över de två övriga och avslutas uppåt med en rundbåge (arkivolt). På engelska kallas arrangemanget *Venetian Window*.

Palmett:

Fr. diminutiv av palm. Ornament i form av ett oftast symmetriskt arrangemang av solfjädersformigt utbredda blad eller flikar, påminnande om ett palmblad.

Palmett

Fronton

Exempel på palmett-akroterier i *A Handbook of Ornament*, 1898

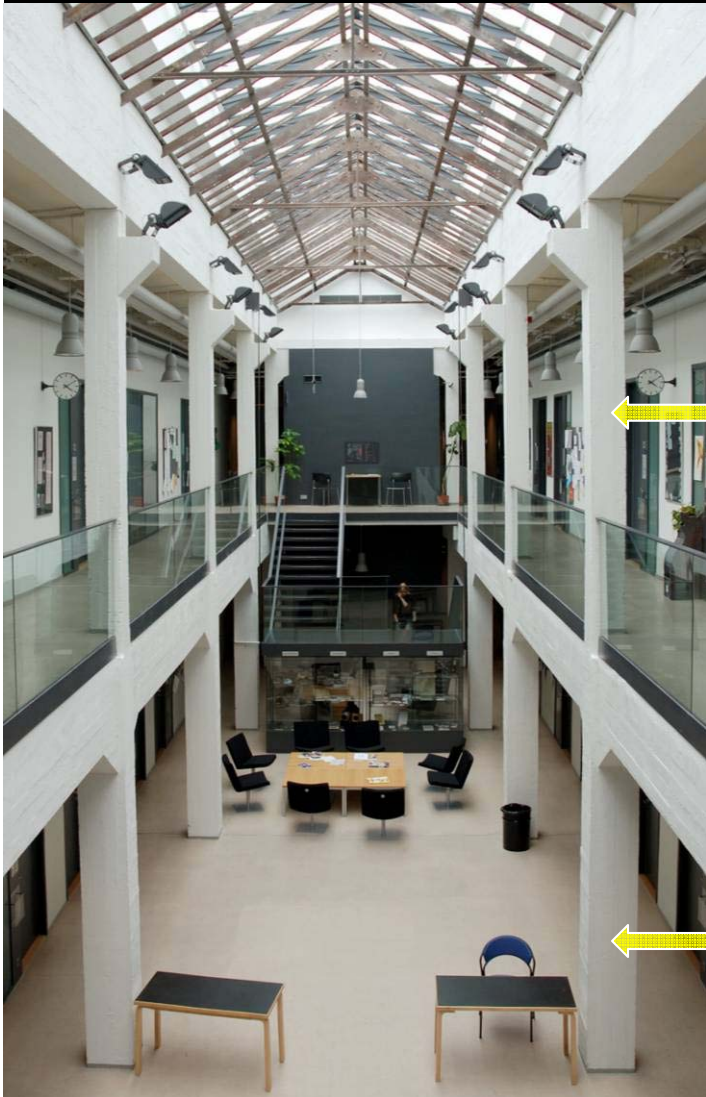
Paviljong:

Paviljong är en mindre fristående byggnad, ofta uppförd för tillfälligt bruk, till exempel ett lusthus i en park eller som utställningslokal. Den kan även ingå som en avgränsad del i ett större byggnadskomplex.

Pelare:

Fristående, vertikalt och bärande murverk eller murstycke med eller utan Bas och Kapitäl. Vanligtvis med fyrkantigt horizontalsnitt men kan även vara sammansatt av olika former (knippepelare). Även kraftiga, cylindriska murstöd som saknar bas och kapitäl kan kallas pelare (rundpelare).

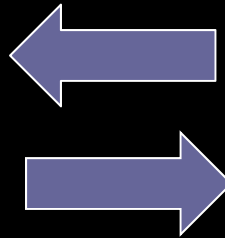
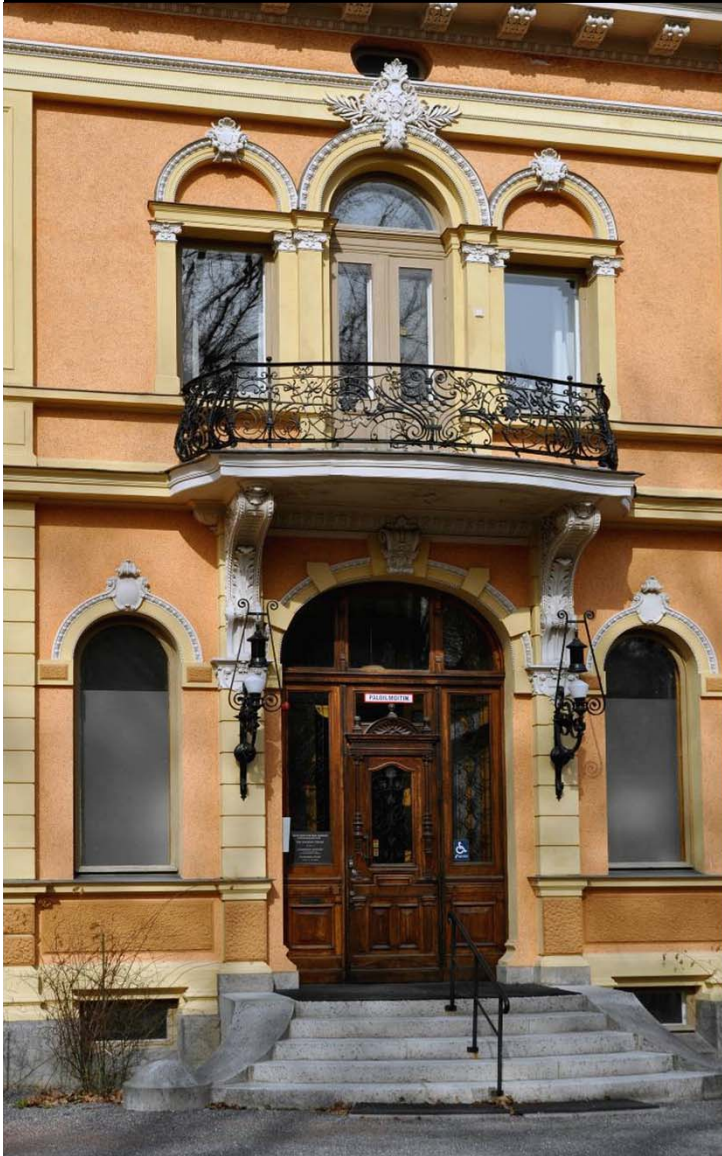
↑ Murpelare

↑ Rundpelare

Piano nobile:

Av it. *piano* = våning, våningsplan; bokstavligen den "ädla våningen". Paradvåning, vanligtvis belägen på andra våningen.

Pilaster:

Flat vägg- eller murpelare artikulerad som en klassisk Kolonn, med Bas och Kapitäl.

Kolossal dorisk
pilasterordning

Dorisk
väggpilaster

Jonisk
kanellerad
pilaster

Dorisk hörnpilaster /
omvikt pilaster

Plafond:

(fr.) Innertak, egentligen endast ett plant sådant. Används dock ofta för att beteckna målade utsmyckningar på detsamma (plafond- eller takmålning).

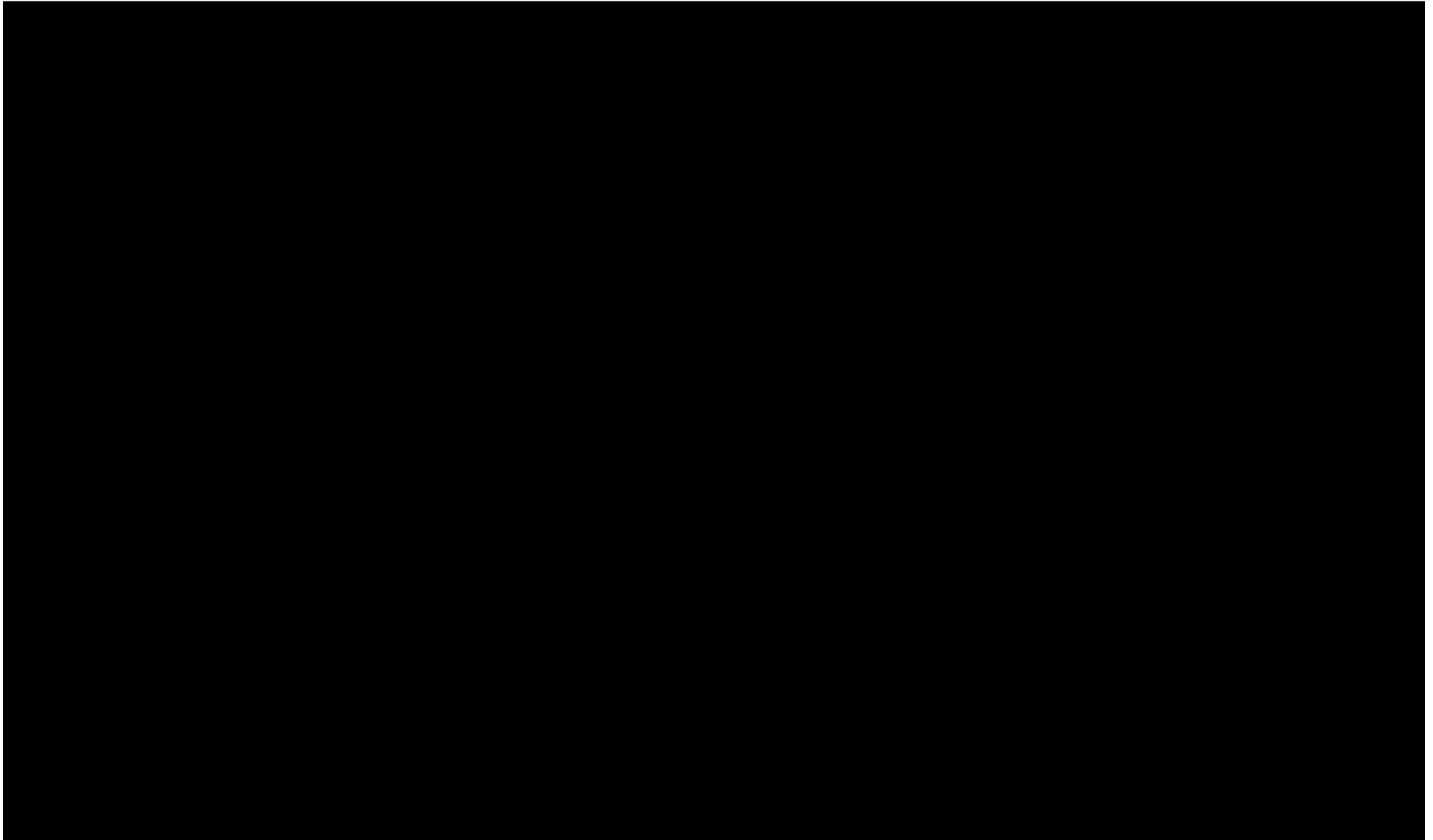
Plantak:

Horisontalt yttertak. Har dock praktiskt taget alltid en svag lutning för vattenavrinning som vanligtvis döljs av takkrönet.

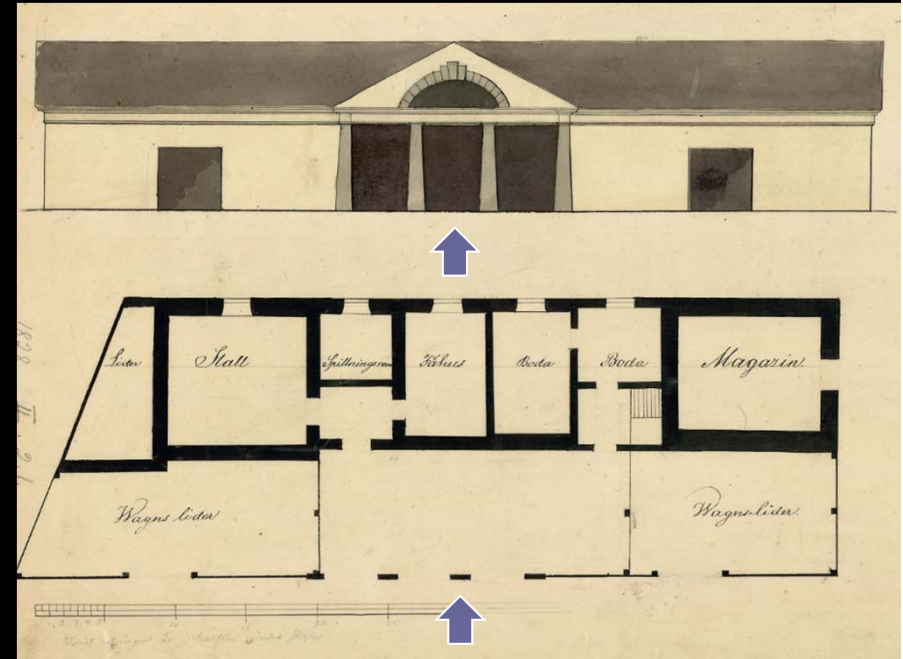
Pompejansk stil:

Nyklassicistisk inredningsstil som utgår från bevarade miljöer i den romerska provinsstaden Pompeji (begravd vid Vesuvius' utbrott 79 e.Kr. och återupptäckt på 1700-talet).

Portik:

av lat. *porticus*, "port", "ingång"; en kolonn- eller pelarburen, taktäckt förhall framför en byggnad, ofta i form av en Tempelgavel. Jfr Kvist & Veranda.

Postament:

Se Monument.

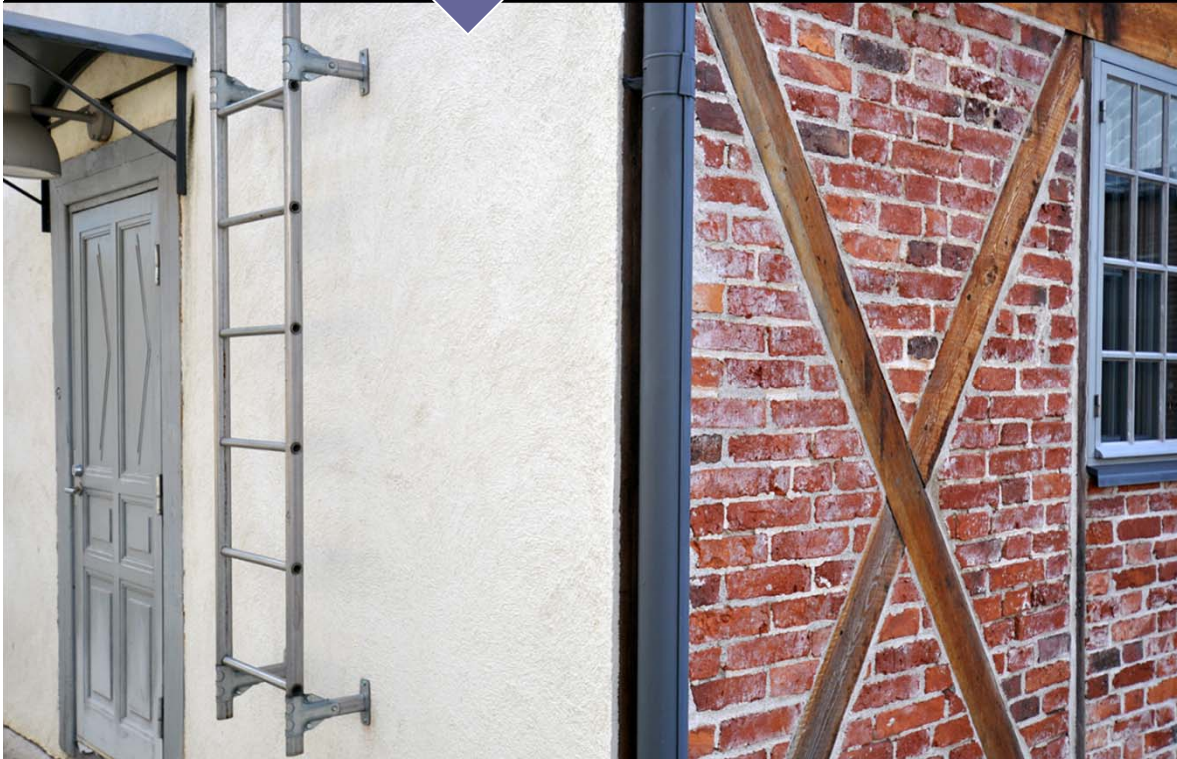
Pulpettak:

Yttertak med endast ett takfall (halvt sadeltak).

Puts:

Puts är ett tunt ytskikt av bruk på byggnaders yttre eller inre murar. Putsbruk består av bindemedel, ballast och vatten. Bindemedel innehåller olika proportioner av exempelvis kalk, cement, gips eller plast; ballasten är vanligtvis sand.

Man skiljer på slätputs och spritputs. Den släta putsen kan ha många olika utförande och följa murens yta eller dölja ojämnheter i underlaget. Spritputs innehåller ballast i form av grus eller sten som ger ytan en grövre karaktär.

Rapping:

Se Puts.

Risalit:

Svagt framskjutande fasadparti, i allmänhet accentuerande fasadens mitt- eller sidopartier (mitt- eller sidorisalit).

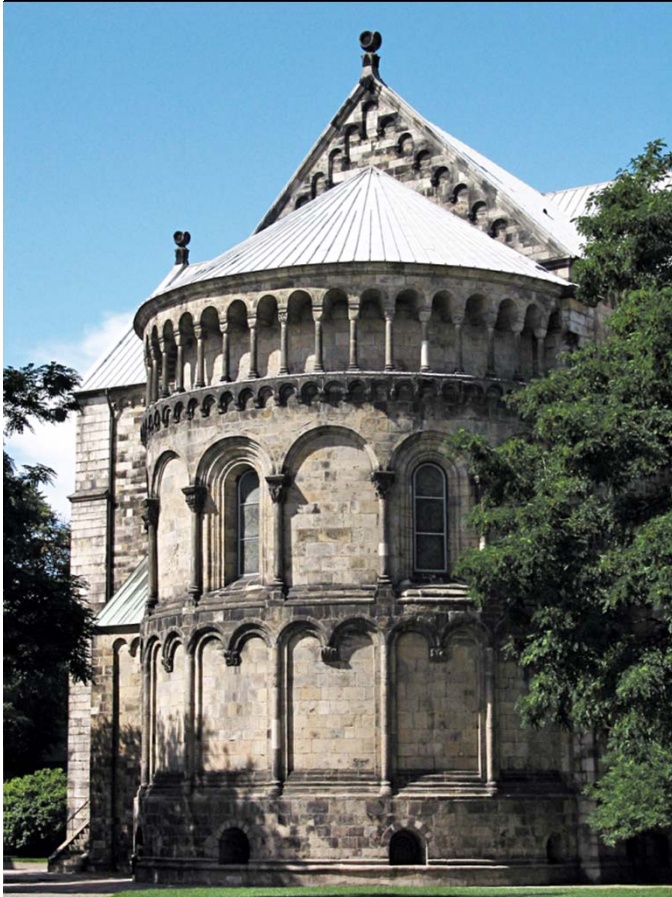
Mittrisalit

Sidorisalit

Romanik:

Romansk stil, ursprungligen beteckningen på den arkitekturstil som dominerade i Europa ca 1000-1200. Termen "romansk" kommer av sambandet med den antika romerska arkitekturen, som också kännetecknades av runda eller svagt spetsiga valvbågar, tunnvalv, kryssvalv och arkader.

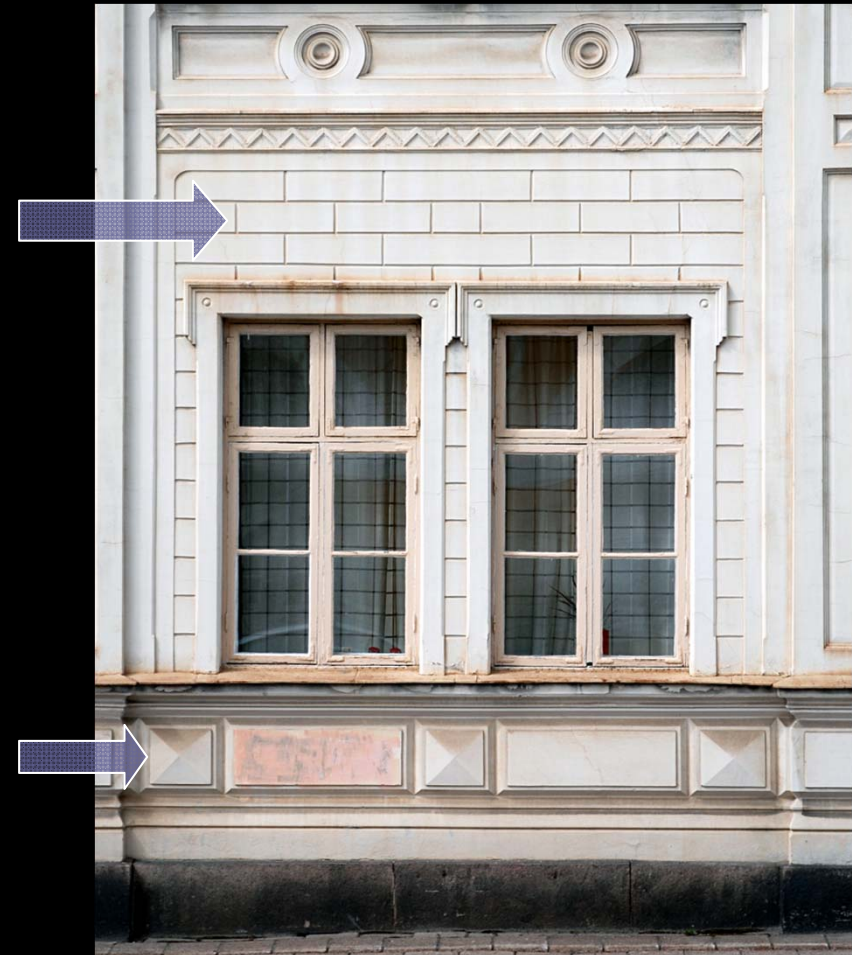
Lunds domkyrkas absid, 1100-tal

Rundbågsfrisen är ett typiskt romanskt stilelement.

Rusticering:

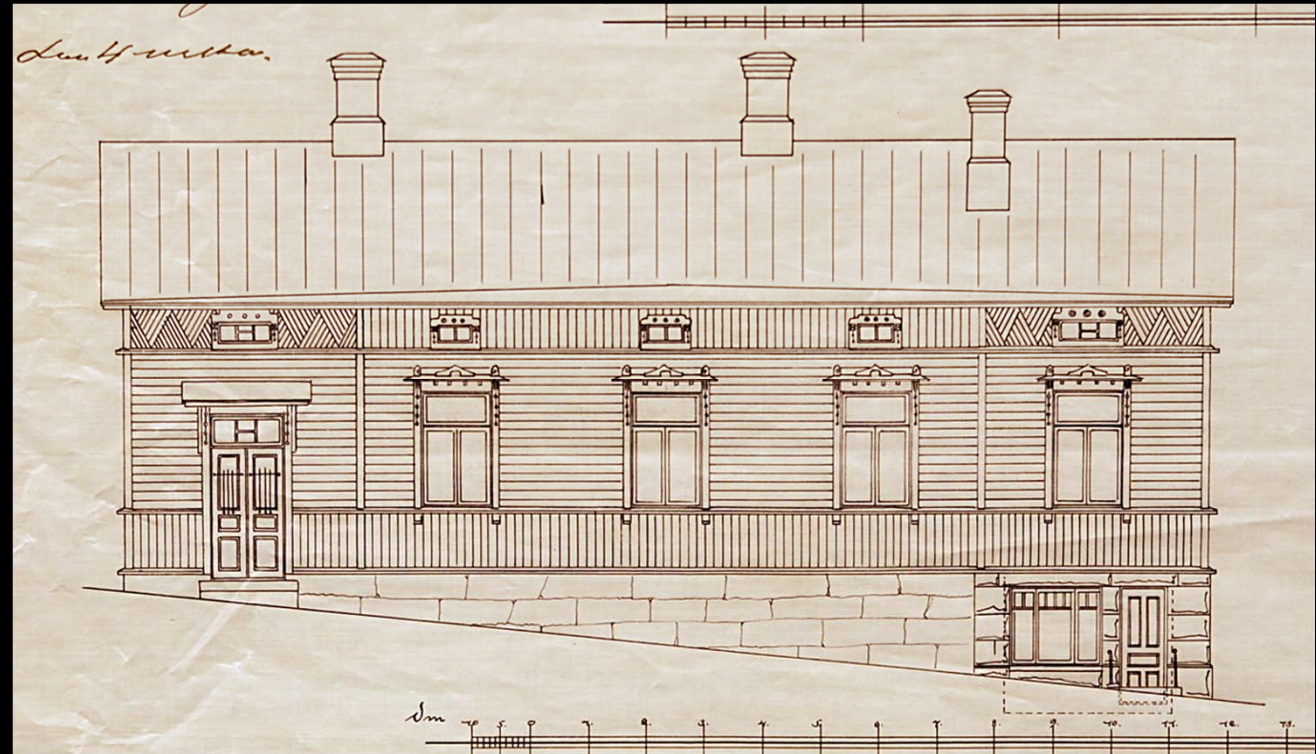
Mur eller murparti där murstenarnas framsida lämnas råhuggna och skjuter ut utanför murlivet. Används även om imitation i puts av en kvaderstensmur eller en egentlig rustik i sten. Förekommer ofta i fönster- och portomfattningar.

Palazzo Pitti, Florens

Sadeltak:

Yttertak bestående av två mot varandra lutande takfall.

Segmentbåge:

Rundbåge vars bågform bildar ett cirkelsegment som är mindre än en halvcirkel. Om bågen är mycket flack talar man ofta om Stickbåge.

Skvär:

Av eng. *square* ("plats"), inlån via ryskan i betydelsen "liten stadspark".

Skådefönster: Panorama- eller skyltfönster.

Åbo Akademis huvudbyggnad före restaureringen 1921.

Skärmtak:

Vanligtvis ett konsolburet Pulpet- eller Sadeltak över entrédörr och trappa.

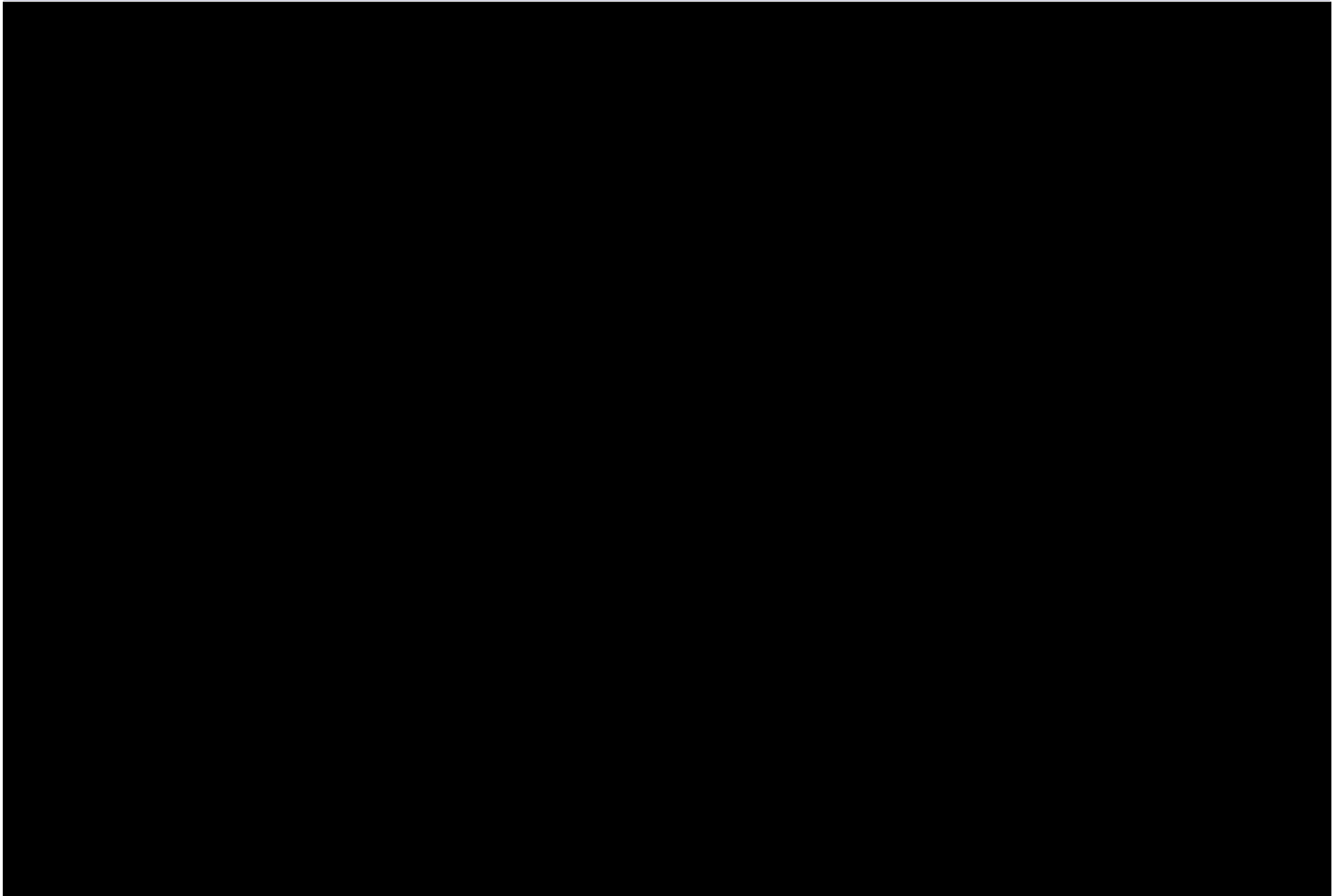
Slutsten:

Mittsten i en valvbåge eller ett valv, vanligtvis särskilt markerad. Se Valv.

Spröjs / spröjsad:

Se Fönsterspröjs.

Stenfot: Husgrund av sten.

Stenhus:

Betecknar i Finland vanligtvis en byggnad av tegel (oftast putsad),
inte en byggnad av natursten.

Stickbåge:

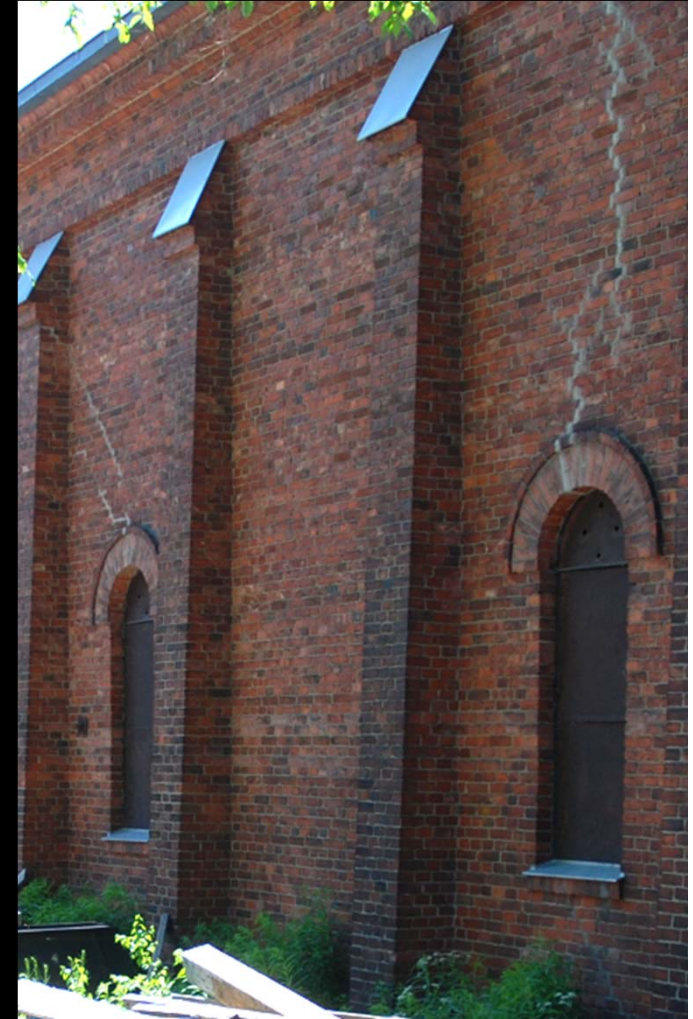
Se Segmentbåge.

Strävpelare:

En Pelare med funktionen att försträva sidotryck i en byggnad.

Strävpelare & bågar som tar upp
sidotrycket från solennitetssalens
tunnvalv.

Stuck / stuckatur:

Av ital. *stucco*, en snabbt härdande massa av gips, pulvriserad marmor eller kalksten, sand, vatten och ibland lim. I vid bemärkelse alla gjutna ornament i såväl interiör som exteriör.

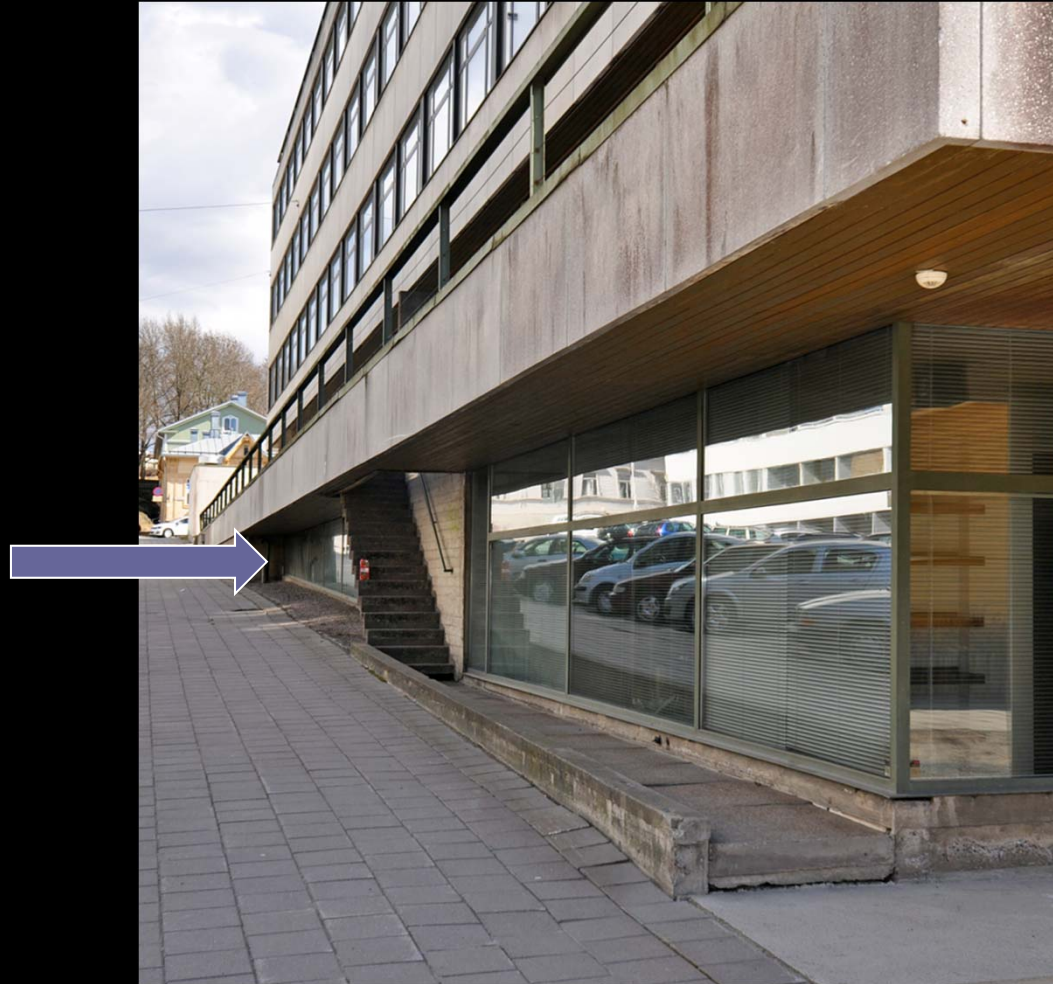

Stuckatur

Suterrängvåning:

Våning som delvis ligger under markplanet.

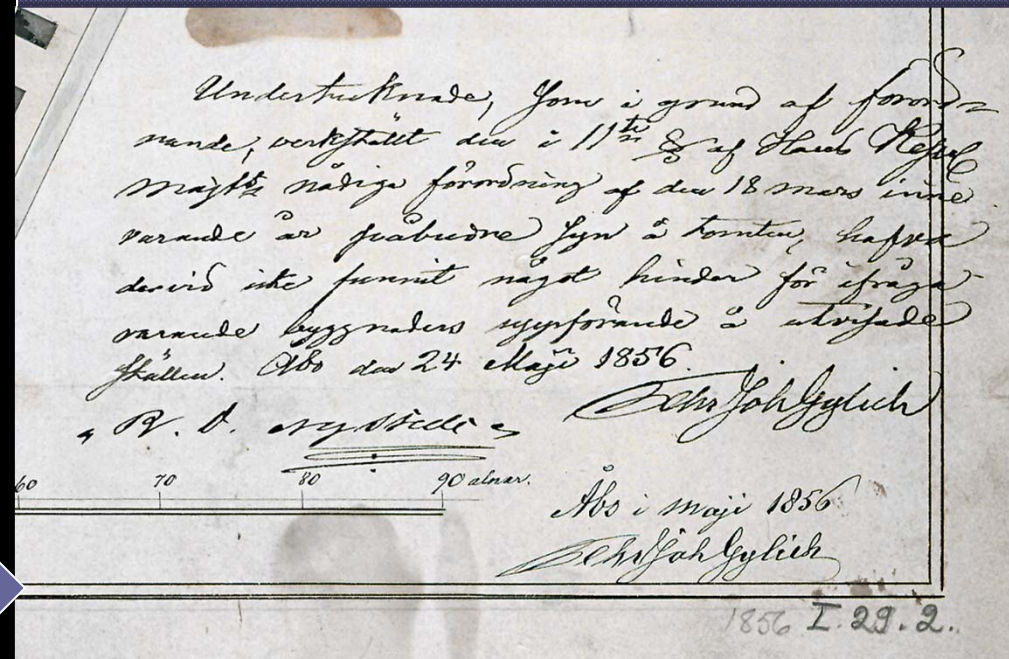
Syn / "Syneförrättning":

En av behörig myndighet företagen granskning i samband med vilken byggnadsritningar och byggnadsarbeten godkänns.

Tre sorters syn förekommer i de äldre handlingarna: "Lokalsyn" innebar att platsen besiktigades innan något byggts, "Sockelsyn" ägde rum när stengrund murats och byggnadens placering därmed fixerats, "Approbationssyn" utfördes när takstolen var rest och skorstenen uppmurad, men innan golv och mellantak lagts in.

"Synernas" resultat förtecknades ofta på de till magistraten inlämnade ritningarna. I denna lokalsyn, från 1856, finner Gylich (som syningsman) inget att invända mot den ritning han själv (som arkitekt) framställt.

Tak:

Se: Mansardtak

Valmat tak

Motfallstak

Vattentak

Plafond

Plantak

Pulpettak

Sadeltak

Takfot

Gesims

(takgesims)

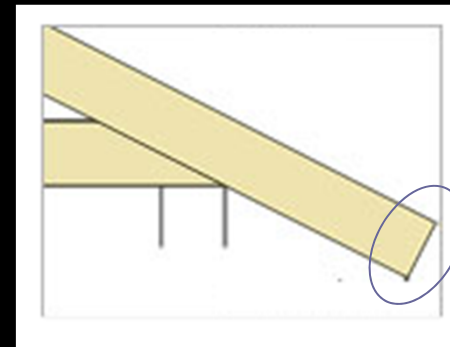
Takskägg

Takstol

Tälttak

Takfot:

Takfallets nedersta horisontella kant/begränsning.

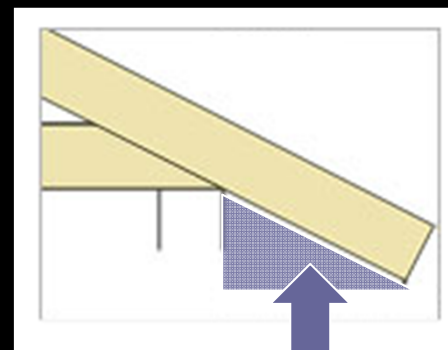

Takskägg:

Den del av yttertaket som skjuter ut framför muren på en byggnad.

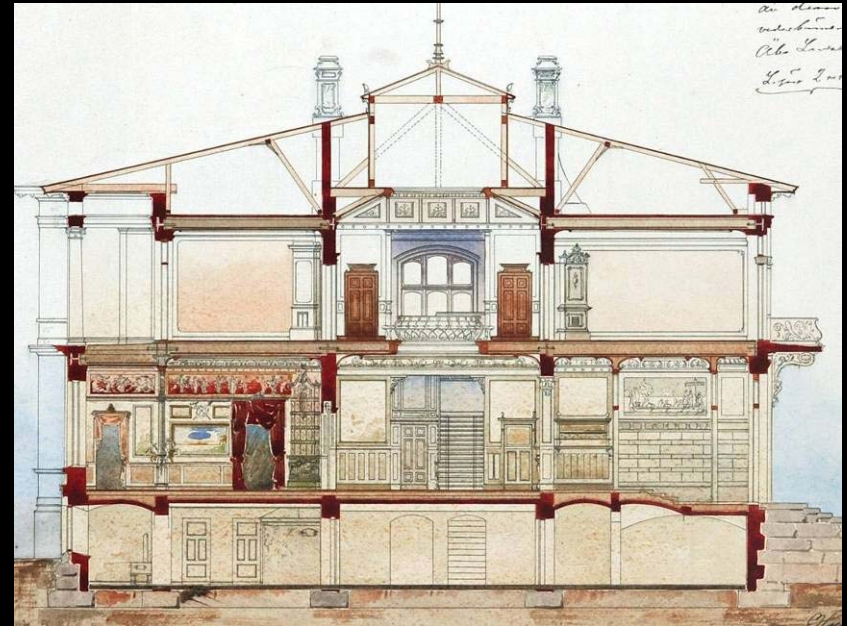
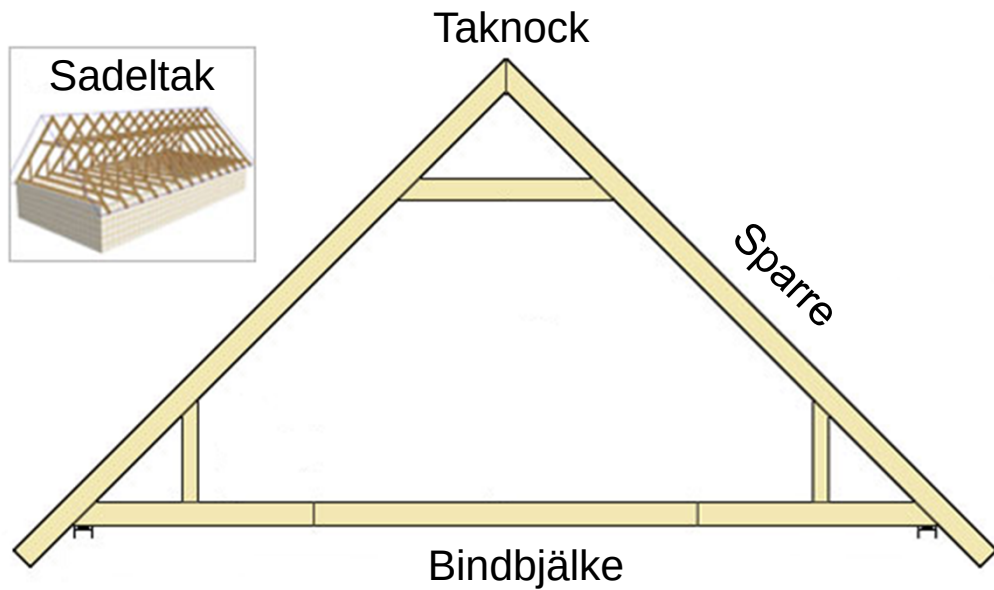
Takskägg

Takskägg

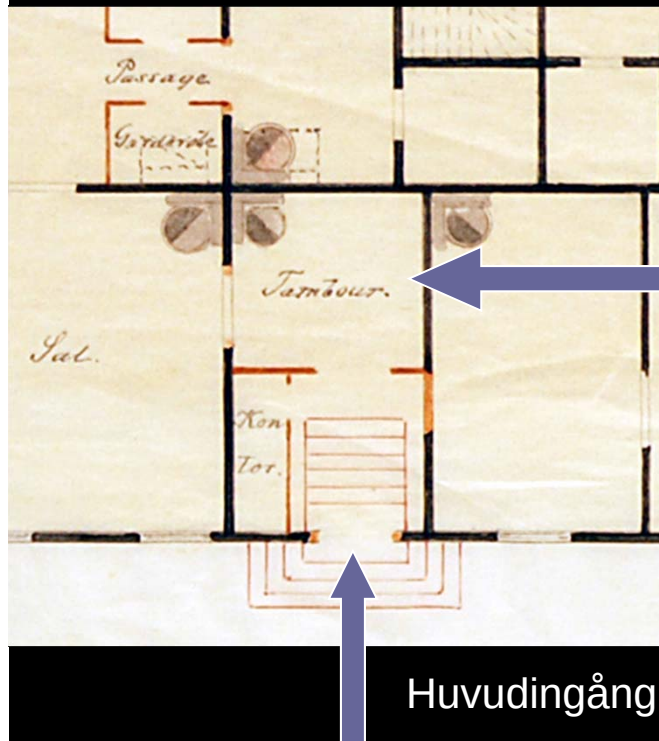
Takstol:

(eng. truss, roof-truss) Den bärande konstruktion på vilken yttertakets yttre taket vilar. I sin enklaste form består den av två mot varandra lutade sparrar som möts i taknocken och nedtill sammanbinds av en bjälke (bindbjälke).

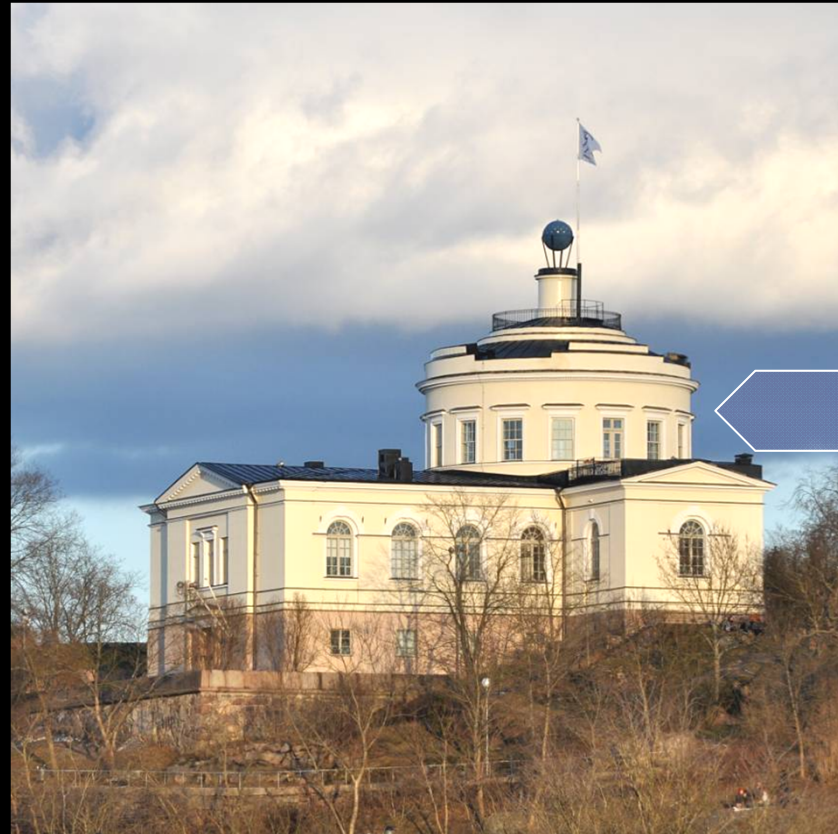
Tambur:

Av fr. *tambour* (trumma), vanligen entréutrymme från vilket dörrar eller trappor leder till övriga utrymmen. I 1800-talets Åbo avses dock oftast ett litet förrum till husets största rum, salen. Jfr Förstuga, hall, kapprum. Tambur kan också beteckna en kupols cylindriska eller polygonala underbyggnad (dvs. "trumma") mellan själva kupolen och den underliggande konstruktionen.

Förstuga

Huvudingång

Tambur

Tegelhus:

Betecknar i Finland vanligtvis tegelbyggnad utan Puts eller annan yttäckning.

Tempelgavel:

Klassisk tempelgavel med en triangelformad Fronton buren av två eller flera Kolonner eller Pilastrar (jfr Ädicula / ædikula).

Terrass:

Av lat. *terra* (jord). Ursprungligen en öppen, stenlagd, i markplanet belägen yta i direkt anslutning till en byggnad. Under 1900-talets senare del har termen allt oftare använts som synonym till Altan (takterrass).

T-fönster:

Fönster med tre Fönsterlufter, två stående och en liggande, arrangerade i form av ett T.

Trompe l'œil:

Franskt uttryck som betyder "som bedrar ögat" (*tromper*: bedra, lura, och *œil*: öga), synvilla, bländverk, illusion.

Turell:

Av fr. *tourelle*. Miniaturtorn som är utkragat från en fasad.

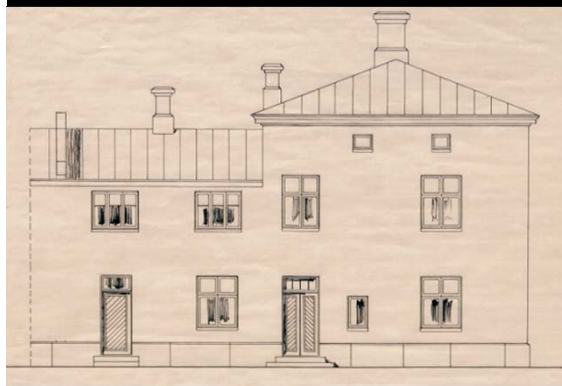
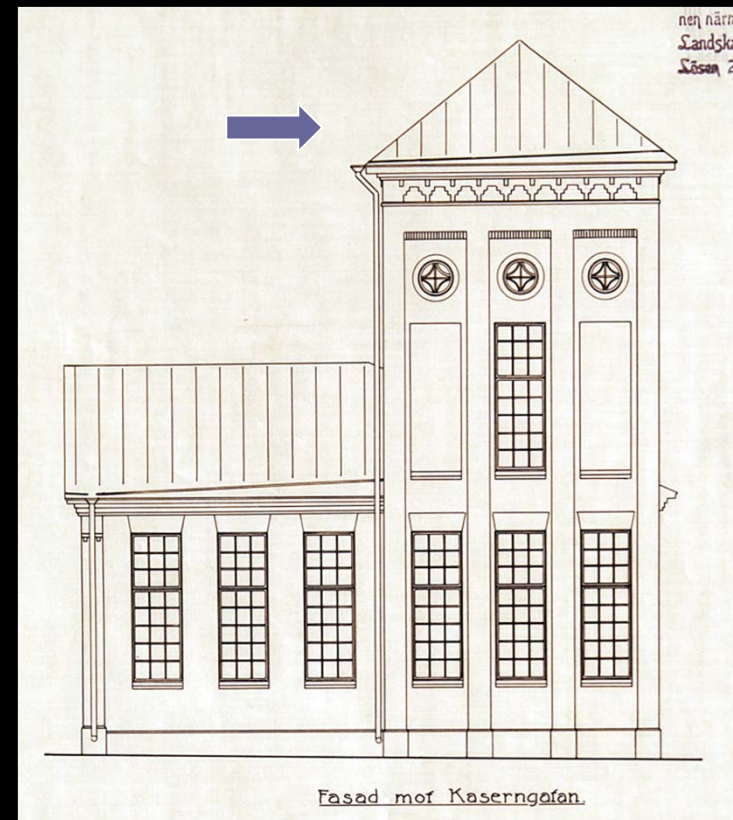

Tympanon(-fält):

Det plana, triangulära fältet i en klassisk tempelgavel (Fronton), ofta försett med skulptural utsmyckning. Kan även beteckna bågformat avgränsade fält som kröner olika muröppningar eller byggnadsdelar.

Tälttak: Pyramidformat yttertak.

Valmat tak:

Eller Valmtak. Sadeltak som på vardera kortsidan slutar med ett triangulärt takfall (valmsida) istället för ett vertikalt gavelparti.

Vattentak:

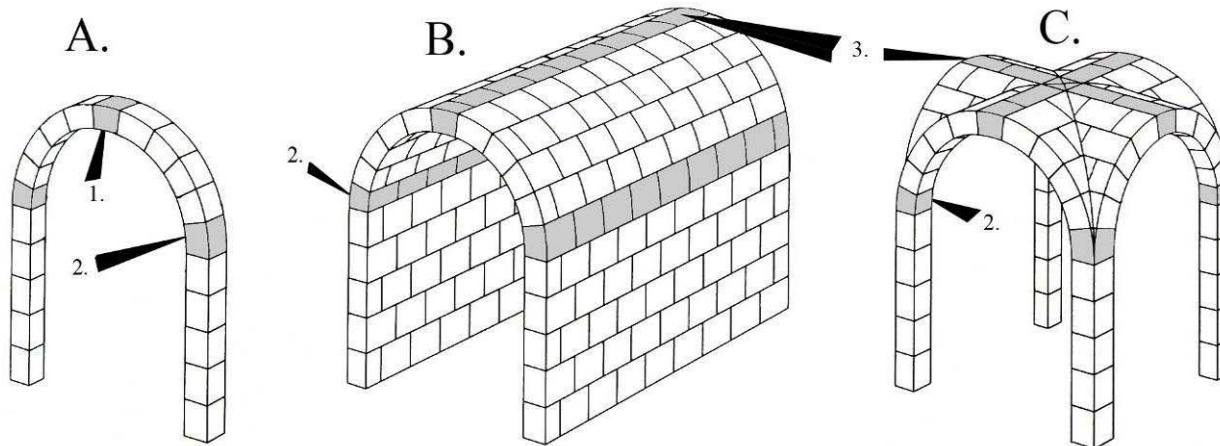
Yttertak.

Valv:

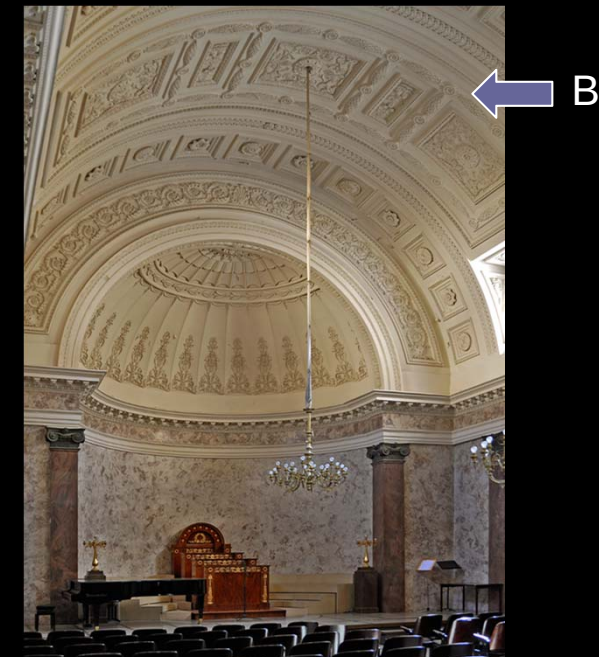
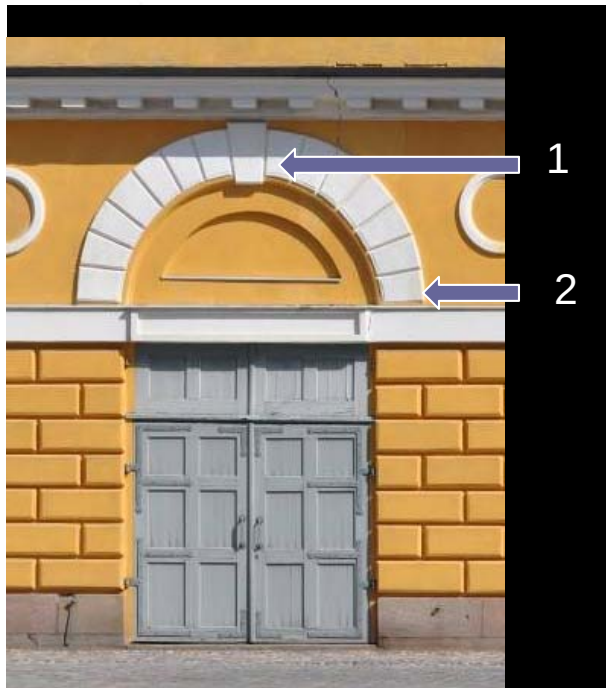
Se: Arkad
Lunettfönster
Segmentbåge
Slutsten
Stickbåge
Strävpelare
Valv

Valv:

Ett konstruktivt element i arkitekturen som består av kilformade element, vanligtvis stenar, som hålls på plats av tyngdlagen. Se även Basilika.

- A: Valvbåge (eng. arch)
B: Tunnvalv (eng. barrel-vault)
C: Kryssvalv (eng. cross- or groin vault)
- 1: Slutsten / Nyckelsten (eng. key-stone)
2: (valv-) Anfang (eng. springer)
3: Valvhjassa (eng. crown)

Veranda:

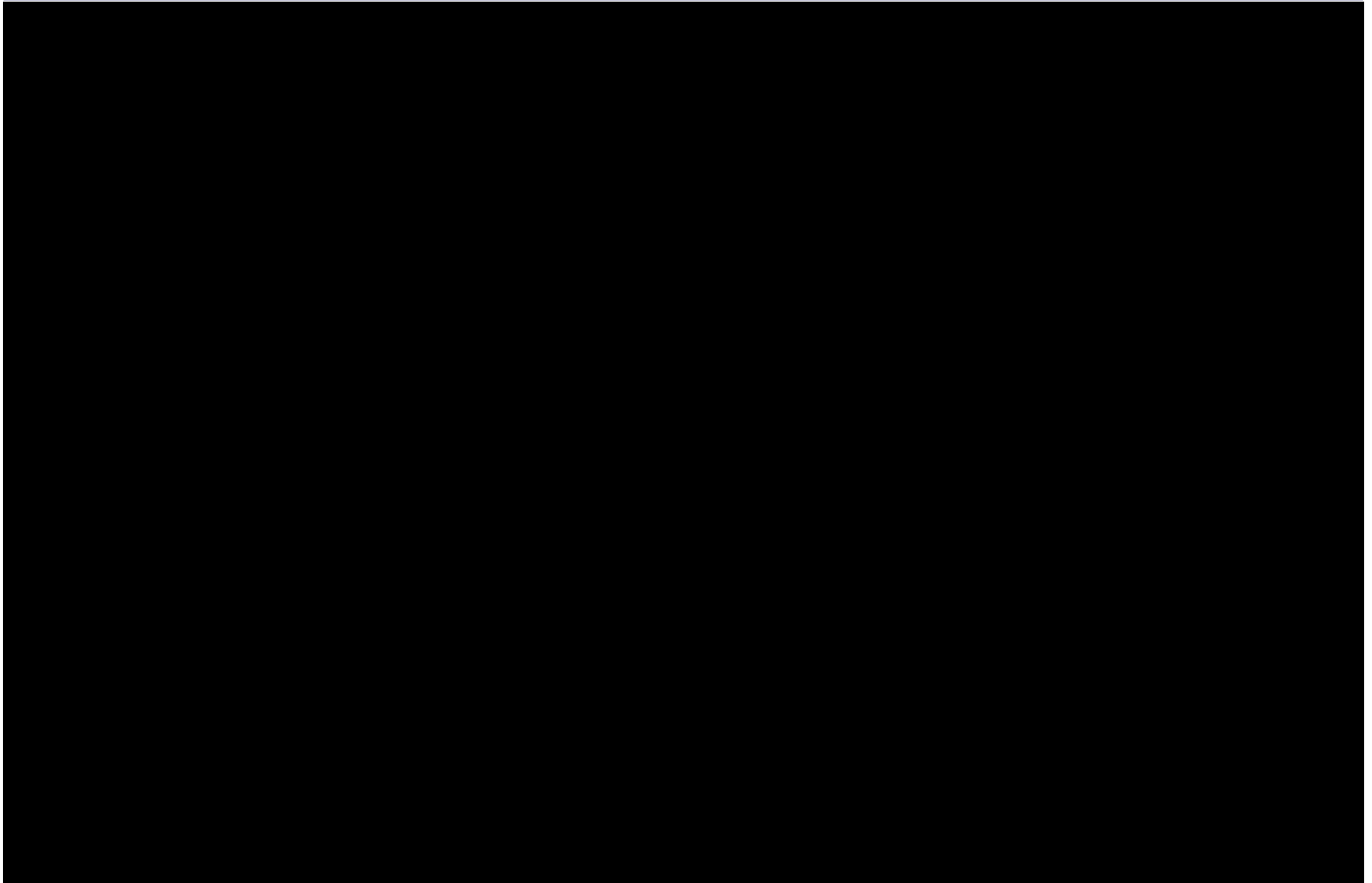
Av bengaliska *barandah*. En i markplanet belägen, takförsedd utbyggnad, avsedd för rekreation och umgänge. Den kan vara försedd med räcken, Balustrader, väggar och fönster (glasveranda).

Vestibul: Se Aula.

Våningsband:

Flat list utan profilering som horisontalt avdelar en fasadyta mellan våningarna (jfr Gördelgesims och Gördellist).

Ädikula:

Av lat. *ædicula* (litet hus eller tempel). Fönster- eller dörromfattning bestående av Kolonner eller Pilastrar som bär ett Entablement och en Fronton. Jfr Tempelgavel.

Överliggare:

Balk av sten eller trä som, vilande på sidopartierna, överbryggar en vägg- eller muröppning. Jfr Arkitrav.

Överstycke:

Ett arkitektoniskt (ofta även skulpturalt) accentuerat krön till fönster-, dörr- eller portöppningar, ofta i form av en Fronton eller en del av ett klassiskt Entablement. Används ibland synonymt med Överliggare.

SLUT

Men om du saknar några termer, upptäcker några felaktigheter, eller inte förstår något – så hör av dig till konstvetenskapens personal!

LB 4.5.2013

